

Hélder

Nguyen

Abu Muhammad

Dolores Hierro Ruiz

Le Thi Thu

Pengfei

Po Choe Li

Wang shi

Le Thi Thu

SUKUNIMI?

ETUNIMI?

Maahanmuuttajien

al-Hussain **nimijärjestelmistä**

Jekaterina Filippovna Popova

Khamid Mousaevich Khusainov

Catarina Daniel de Sá Lemos

Kielenkäytön oppaita 3

SUKUNIMI? ETUNIMI?

SUKUNIMI? ETUNIMI?

Maahanmuuttajien nimijärjestelmästä

Maahanmuuttajien nimijärjestelmästä

toimittanut

Pirjo Mäkelä

Kotimäen kielten tutkimuskeskus

Kielenkäytön oppaita 3

SUKUNIMI? ETUNIMI?

Maahanmuuttajien nimijärjestelmistä

toimittanut

Pirjo Mikkonen

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 114

Taitto ja kansi Helena Suni

ISSN 0355-5437

ISBN 951-9475-96-6

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus

Multiprint, Helsinki 2002

Sisällysluettelo

Johdanto	7
Sylvia Akar Arabiankieliset nimet	13
Jarna Piippo Espanjan- ja portugalinkieliset nimet	25
Hilda Voutilainen Inkeriläiset ja venäläiset nimet	34
Antero Leitzinger Iranilaiset ja turkkilaiset nimet	41
Marja-Leena Heikkilä-Horn Kaakkoisaasialaiset nimet	56
Jyrki Kallio Kiinalaiset nimet	67
Antti Leppänen Korealaiset nimet	78
Susanna Kariluoto Vietnamilaiset nimet	105
Sanasto	113

JOHDANTO

Jo vuonna 1990 aikakauslehti Virittäjä julkaisi kirjoituksen, jossa arabiankielisten nimien asiantuntija moitti ankarasti kielitoimistoa: ”Kielitoimiston atomistisista, yksittäisiä nimiä koskevista kirjoitusohjeista eivät kirjoittajat – tai uutistenlukijat tule hullua hurskaammaksi.” Nyt koottu opas pyrkii korjaamaan tilannetta antamalla irrallisten, jopa ristiriitaisten ohjeiden sijasta tietoa eri maiden ja kielialueiden nimikulttuureista, nimien käyttäjien arvomaailmasta ja niistä yhteyksistä, joissa henkilönnimet ovat eri puolilla maailmaa syntyneet. Jotta vieraita nimiä voitaisiin käyttää suomenkielisessä tekstissä, pitää lisäksi ymmärtää, minkälaisesta kirjoitusjärjestelmästä nimet on latinalaiseen kirjoitukseen siirretty ja miten länsimaissa eniten käytetyt uutisointikielet tai aikoinaan siirtomaavaltojen kielet ovat niihin vaikuttaneet.

Tehtävä on suunnaton, jos tavoitteena ovat kaikkien maailman maiden henkilönnimistöjen kuvaukset. Siihen ei ole pyrittykään, vaan on haluttu tarjota nopeakäyttöinen, yleistajuinen käytännön opas niille, jotka arkipäivän asioimisyhteyksissä joutuvat tekemisiin eri maista Suomeen tulleiden ihmisten kanssa. Oppaan kirjoittajat ovat saaneet vastattavakseen niitä kysymyksiä, joita Koti-

maisten kielten tutkimuskeskuksen nimineuvonnalle on esitetty lähes päivittäin. Niistä tavallisimpia ovat: 1. Montako osaa nimeen kuuluu ja mikä tehtävä eri osilla on? 2. Miten vierasmaalaiset nimet sijoitetaan suomalaisiin lomakkeisiin, joissa on lokerot "sukunimi" ja "etunimi"? 3. Minkä nimenosan mukaan aakkostetaan? 4. Sisältyykö nimeen periytyvä, länsimaisittain käsitetty sukunimi? 5. Onko nimiketjussa joitakin varsinaiseen *vieralliseen nimeen* kuulumattomia osia, esim. arvonimiä tai puhuttelusanoja? 6. Ottaako vaimo avioliitossa miehen sukunimen? 7. Kumman vanhemman mukaan lapset nimitään? 8. Voiko jonkin muoto- tai äännepiirteen perusteella erottaa miesten ja naisten nimet? 9. Miten vierailla kirjoitusjärjestelmillä kirjoitetut nimet latinaistetaan? 10. Mihin tulee iso alkukirjain, mihin pieni? Entä yhdysmerkit? 11. Miten nimiä äännetään?

Kaikki oppaan kirjoittajat hallitsevat itse sitä kieltä tai niitä kieliä, joiden nimiä ovat esitelleet. He tuntevat myös ne maat – kulttuurit ja yhteiskunnat – joista ovat kirjoittaneet. He ovat oleskelleet ja työskennelleet noissa maissa. Artikkeleissa on pyritty yleistajuiseen esitystapaan. Kielitieteen termejä on käytetty niin vähän kuin mahdollista. Täysin ilman termejä ei asioita voi selittää, joten oppaan loppuun on laadittu pieni sanasto. Latinaistamisessa ei tulla toimeen kokonaan ilman kirjaimiin liittäviä tarkkeita. Niitä on kuitenkin käytetty mahdollisimman vähän, ja ne on selitetty yhteyksissään. Tältä oppaalta ei siis saa odottaa tieteellistä tarkkuutta mutta sitäkin enemmän tiivistä, käyttökelpoista, helposti maallikolle avautuvaa asiantuntemusta.

Opas osoittaa, kuinka monimuotoisen ja vaihtelevan asian kanssa ollaan tekemisissä. Ei ole helppoa eikä aina edes mahdollista laatia yksinkertaisia yleispäteviä ohjeita siitä, miten erimaalaisista henkilönnimistä tehtäisiin suomalaiseen ympäristöön sopivia. Erilaiset latinaistamisperiaatteet risteilevät edelleen. Pari käyttökelpoista ohjetta voi kuitenkin mainita: 1. Kansainvälisesti tunne-

tut – poliitikkojen, taiteilijoiden ja muiden julkisuuden henkilöiden - nimet, jotka on latinaistettu ranskan tai englannin mukaan, säilyvät vakiintuneissa muodoissaan, vaikka niiden ääntäminen vaatiikin sekä alkuperäisen nimiasun että ranskan tai englannin oikeinkirjoituksen tuntemusta. Niiden latinaistaminen suoraan alkukielestä suomen sääntöjen mukaan tuottaisi nimiasuja, joita ei osattaisi yhdistää oikeaan henkilöön, ja syntyisi sekaannuksia. Näin menetellään, vaikka useimmista Aasian ja Afrikan kielistä päästäisiin parhaaseen latinaistamistulokseen ilman ranskan tai englannin “välitystä”. 2. Mutta kun Suomeen tulee tuntematon paluumuuttaja tai turvapaikanhakija, jolla ei ehkä edes ole valmiita henkilöpapereita, olisi hyvä asiantuntijoiden avulla kirjoittaa henkilön nimet niin, että kuka tahansa suomalainen pystyy lukemaan ne oikein. 3. Kannattaa myös tutustua Suomen Standardisoimisliiton laatimiin latinaistamisstandardeihin, joita on julkaistu mm. kreikasta (SFS 5807), venäjistä ja useista muista slaavilaisista kielistä (SFS 4900) ja arabiaista (SFS 5755).

Tähän oppaaseen on valittu käsiteltäväksi kieli- ja kulttuurialueet sen mukaan, mistä maista Suomessa on eniten pysyvästi asuvia maahanmuuttajia. Niinpä Afrikasta on tyydytty Pohjois-Afrikan arabialaisiin nimiin ja Itä-Afrikan somalinimiin. Kulttuurialueita on myös “nimitetty” sellaisiksi kokonaisuuksiksi kuin Kaakkois-Aasia ja iranilais-turkkilainen alue. Näidenkin alueiden nimistöjä voisi ehkä olla syytä esitellä maa maalta, mutta siten syntyisi paljon toistoa ja opas paisuisi epäkäytännöllisen laajaksi. Kaakkois-Aasiasta on nostettu erilleen Vietnam, koska sieltä on Suomessa huomattava vähemistö. Suomessa asuvat tulokkaat edustavat reilusti yli sataa eri kieltä, joten pieneen oppaaseen voidaan ottaa mukaan vain suurimpien kieliryhmien nimistöt. Valintaan on vaikuttanut myös se, kuinka paljon tulokkaiden nimikäytännöt tai kirjoitusjärjestelmät poikkeavat suomalaisesta.

Hyvä olisi, jos tämä opas auttaisi ymmärtämään, että henkilönnimet muodostavat jokaisessa kulttuuripiirissä omanlaisensa järjestelmän, jonka tunteminen on tarpeen, ennen kuin voi sanoa mitään yksittäisen ihmisen nimestä. Nimijärjestelmät kuvastavat erilaista maailmankuvaa ja ihmiskäsitystä. Henkilönnimistä heijastuu selvästi länsimainen individualismi ja itämainen yhteisöllisyys. Kollektiivisessa, hierarkkisessa yhteisössä on saattanut kehittyä nimijärjestelmä, jossa omaa identiteettiä suojellaan salaamalla oma virallinen nimi jopa tuttavilta ja käytetään lempinimiä, joita voi vaihdella. Näin tapahtuu Thaimaassa. Afganistanissa paštunaisen etunimeä ei käytetä koskaan; väitetään, että hän jopa itse voi unohtaa sen. Hän on miehensä nimellä identifioitu vaimo. Näistä ihmisistä tuntuu varmasti hyvin oudolta, kun meillä Suomessa nimitetään ja puhutellaan julkisuudenhenkilöitä pelkällä etunimellä. Paradoksaaliselta tuntuu, että Suomessa, missä yksilöllisyyden merkitys on kasvamassa, sukunimi on hyvin tärkeä osa ihmisen identiteettiä, jopa niin, että jotkut haluavat ottaa itselleen ainutkertaisen, yksilöllisen sukunimen. Sen sijaan kulttuureissa, missä suvulla on hyvin suuri merkitys ihmisen elämässä, ei aina edes tunneta sukunimikäytäntöä, kuten joissakin Kaakkois-Aasian maissa tai Somaliassa.

Tavoitteena on, että suomalaiset sekä viranomaisina että yksilöinä pystyisivät kunnioittamaan meille vieralla tavalla ajattelevia ja toimivia ihmisiä. Tämä kunnioitus tulee esille myös siinä, miten suhtaudumme maahanmuuttajiemme nimiin. Ymmärrämmekö, kuinka arvokasta on säilyttää heidän nimiensä ominaislaatu ja kulttuuriset piirteet niin pitkälle kuin Suomen nimilain rajoissa on mahdollista?

Pirjo Mikkonen

Kielikello on julkaissut joitakin artikkeleita eri maiden henkilönnimikäytänteistä:

Bušs, Ojars: Katsaus latvialaisiin sukunimiin. – Kielikello 2/1997, s. 31–32.

Jansson, Eva: Islantilaiset nimet. – Kielikello 4/1991, s. 18–25.

Mikkonen, Pirjo: Onko herra Ivanovin puoliso rouva Ivanov vai rouva Ivanova? – Kielikello 2/2002, s. 47.

Punttila, Matti: Virolaisten nimien ääntämisestä. – Kielikello 2/1989, s. 24–25.

Welin, Saara: Miten virolaisia sukunimiä taivutetaan suomen kielessä. – Kielikello 4/1990, s. 6–8.

Venckute, Regina: Liettualaisten sukunimistä. – Kielikello 3/1995, s. 22–24.

Muslimit kutsutaan islamilaisena maailman uskontoa noudattaviksi. Arabiankielisiä tai arabian kielistä puhuvia ihmisiä myös omankielisiä narsik. Keskiaikana muslimien nimenä käytettiin Muhammedin nimeä. Muhammedin nimenä on muslimien yleinen nimi. Nimi alkoi 630-luvulla leviää Arabian niemimaalla ulkopuolelle. Islamilaisesta uskonnon merkistä kääntynyt nimenä on myös islamilainen, muslimin, muslimi. Nimi onkin tunnettu turkulla pyrkynyt nimenä turkissa muslimien nimen levinneisyys kääntynyt ajanjaksona. Myös nykyään monet islamit kääntynyt nimenä arabiankielisen nimen.

Sylvia Akar

Arabian kielen ja islamin tutkimuksen assistentti

Helsingin yliopisto

ARABIANKIELISET NIMET

kutsumanimi	<i>Abu Muhammad</i> (ei kuulu viralliseen nimeen)
etunimi	<i>Abdallah</i>
isännimi	<i>ibn Abd al-Rahman</i>
sukunimi	<i>al-Darimi</i>

= 'Muhammadin isä *Abdallah* Abd al-Rahmanin poika darimilainen'

Muslimit kautta islamilaisen maailman käyttävät arabiankielisiä tai arabian kielestä johdettuja, mutta myös omankielisiä nimiä. Joidenkin muslimilähteiden mukaan *Muhammad* erilaisissa muodoissaan on maailman yleisin etunimi. Islam alkoi 630-luvulla levitä Arabian niemimaan ulkopuolelle. Islamiin kääntymisen merkiksi käännyttäiset ottivat usein myös islamilaisen, arabiankielisen nimen. Niin onkin nimistöä tutkimalla pystytty melko tarkasti määrittelemään islamin levinneisyys tiettyinä ajanjaksoina. Myös nykyään monet islamiin kääntyvät ottavat arabiankielisen nimen,

kuuluisimpia esimerkkejä ovat *Yusuf Islam* (ent. Cat Stevens) ja *Muhammed Ali* (ent. Cassius Clay).

Arabit muodostavat nykyään muslimeista vähemmistön. Suurin osa muslimeista puhuu äidinkielenään jotakin muuta kieltä kuin arabiaa, esim. persiaa, turkkia, urdua, kiinaa tai indonesialaisia kieliä. Monissa maissa käytetyt etunimet voidaan palauttaa arabiankieliseen muotoon, esim. pakistanilaissyntyisen islamintutkijan *Fazlur Rahmanin* nimen arabialainen muoto olisi *Fadl al-Rahman* tai *Fadlarrahman*. Valloitetujen alueiden kansojen alkuperäiset äidinkielet ovat vaikuttaneet nimestöön esimerkiksi Magrebin berberi- ja Lähi-idän kurdialueilla. Keskityn tässä artikkelissa kuitenkin vain arabialaisen nimikäytännön esittelemiseen.

Monissa arabimaissa, kuten Palestiinassa, Jordaniassa, Libanonissa, Syyriassa ja Egyptissä, on merkittävä kristillinen vähemmistökansanosa. Kristityillä arabeilla on usein myös arabiankieliset nimet, mutta usein – vaikka ei läheskään aina – nimestä voi päätellä, että he ovat uskonnoltaan kristittyjä. Kristityillä arabilla ei voi olla leimallisesti islamilaista nimeä, kuten *Muhammad*, *Ali* ja *Abdallah* tai *Fatima*, *Aisha* ja *Khadija*. Muslimilla taas ei yleensä voi olla länsimaista nimeä tai sellaista nimeä, joka leimallisesti liittyy alueen pakanalliseen historiaan. Nimi ei voi olla uskonnon vastainen. Monet nimet sopivat kuitenkin molempien uskontojen edustajille, kuten miestennimestä *Adil*, *Awad*, *Hani*, *Usama* ~ *Osama* ja *Yusuf* ~ *Youssef* tai naistennimestä *Laila*, *Mai* ~ *Mayy*, *Mariam*, *Salwa* ja *Umaiya*.

Perinteinen arabiankielinen henkilönnimi koostuu useasta osasta, jotka ovat kutsumanimi, etunimi, isännimi ja nisba, josta usein on tullut virallinen sukunimi. Joillakin on lisäksi vielä lempinimi, joka voi olla joko kunnioittava arvonimi, hauska pilailunimi, kuvaava adjektiivi tai ammattia tai asemaa kuvaava titteli. Lempinimeä ja kutsumanimeä ei yleensä nykyään liitetä viralliseen nimeen.

Sukunimet ovat tulleet yleisiksi ja pakollisiksi melkein kaikkialla arabimaailmassa. Sukunimeksi on yleensä vakiintunut jokin perinteisen nimen osista, yleensä joko kunya (kutsumanimi), nasab (isännimi) tai nisba (asuinpaikkaa tai alkuperää kuvaava adjektiivi). Egyptissä sukunimen rekisteröiminen ei ole pakollista, vaan henkilön nimi muodostuu etunimestä, isännimestä ja isoisännimestä. Tällöin esimerkiksi Suomeen muuttaessaan egyptiläisen henkilön tulee valita jokin nimistään sukunimekseen, joka merkitään suomalaisiin rekistereihin.

Lapset saavat perheessä aina isänsä sukunimen, Egyptissä oman nimensä perään isänsä ja isoisänsä nimet. Arabimaissa, kuten kaikissa islamilaisissa maissa Turkkiä lukuun ottamatta, nainen on aina säilyttänyt oman sukunimensä naimisiin mennessään.

Perinteisen arabiankielisen nimen osat

1. Kutsumanimi (*kunya*). Esimerkiksi *Abu Abdallah* 'Abdallahin isä', *Umm Ali* 'Alin äiti'. Yleensä kutsumanimi annetaan ensimmäisen lapsen etunimen mukaan. Kutsumanimen puuttuminen ei kuitenkaan merkitse sitä, että henkilö on lapseton, sillä yleensä kutsumanimeä ei nykyään liitetä viralliseen nimeen. Kutsumanimi saateen antaa myös pienelle lapselle tai lapsettomalle aikuiselle, joten sen olemassaolo ei myöskään välttämättä merkitse sitä, että henkilöllä on tietynniminen lapsi. Kunya saattaa olla myös täysin vertauskuvallinen tai ilmaista toivetta siitä, että lapsella tulisi olemaan tietty luonteenpiirre esim. *Abu al-Khair* 'hyvyyden isä' eli 'hyveellinen'.

2. Etunimi (*ism*). Tyypillisiä arabiankielisiä miehennimiä ovat vanhat, usein jo esi-islamilaishallinnon ajalla yleiset nimet, joita siis ensimmäiset muslimit käyttivät. Näistä ovat islamilaishallinnon kaudella säilyneet profeettojen nimet, kuten *Muhammad* ja sen johdannaiset *Ahmad* ja *Hamid*, (*al-*)*Mustafa*, *Yusuf* ~ *Youssef* ja varhaisen islamilaisen historian suurmiesten nimet, kuten *Ali*, *Hasan*, *Husain*, *Umar* ja *Uthman*. Toisen ryhmän muodostavat sekä Raamatussa että Koraanissa esiintyvien henkilöiden arabiankieliset nimet, kuten *Ibrahim* (Abraham), *Is-haq* (Iisak), *Musa* (Mooses), *Ismail* (Ismael) ja naisten nimistä *Maryam* ~ *Maria*. Kolmas suuri ryhmä ovat kaksiosaiset nimet, joiden ensimmäisen osan muodostaa sana *‘Abd*, palvelija, ja toisen osan jokin Jumalan 99:stä epiteetistä. Yleisimpiä tällaisista nimistä ovat: *Abdullah* ~ *Abdallah* 'Jumalan palvelija', *Abdalaziz* ~ *Abd al-Aziz* 'Mahtavan palvelija', *Abdarrahman* ~ *Abd al-Rahman* 'Armollisen palvelija', *Abdalkarim* ~ *Abd al-Karim* 'Kunnioitetun palvelija'. *Abdel* ~ *Abdul* yksinään ei voi olla arabiankielinen nimi. Se on genetiivikonstruktion alkuosa, ja yksinään vailla merkitystä ja mieltä (englanniksi se siis kääntyisi "servant of the").

Etunimet, joissa on monta osaa, voidaan kirjoittaa joko yhteen tai erikseen. Tällaisia ovat esimerkiksi edellä mainitut *abd*-alkuiset, mutta myös *din*-loppuiset miehennimet. *Nur al-din* ~ *Nureddin* 'Uskonnon valo' ja *Saif al-daula* ~ *Saifaddaula* 'Valtakunnan miekka', *Dhu al-faqar* (Alin miekkaa kutsuttiin tällä nimellä, 'selkärakenainen') ~ *Dhulfaqr* ~ *Zulfikar*, *Hibat Allah* ~ *Hibatullah* 'Jumalan lahja'.

Tyypillisiä naistennimiä ovat profeetta Muhamman vaimojen nimet, kuten *Aisha* ja *Khadija*, hänen tyttärensä nimi *Fatima* ja hyviä ominaisuuksia kuvaavat nimet, kuten *Jamila* 'kaunis', *Karima* 'arvokas', *Habiba* 'rakas', *Nawal* 'lahja', *Huda* 'johdatus'. Naisella ei voi olla *Abd*-alkuista nimeä.

3. Isännimi (*nasab*). Usein arabiankielinen nimi koostuu isien ja esi-isien ketjusta, jossa polveutuminen osoitetaan sanalla poika *ibn* tai tytär *bint*. Jotkut henkilöt tunnetaan parhaiten isännimen mukaan, esimerkiksi *Ibn Battuta*, *Ibn Rushd*, *Ibn Ladin* ~ *Bin Laden*, ja isännimestä on tullut heidän sukunimensä. Polveutuminen ilmoitetaan aina isän mukaan, poikkeuksena Jeesuksen arabiankielinen nimi *‘Isa ibn Mariam* eli ’Jeesus Marian poika’. Tärkeiden henkilöiden esi-isien nimiä saatetaan luetella monta sukupolvea taaksepäin, mutta yleensä annetaan vain isän ja isoisan nimet. Muualla kuin Saudi-Arabiassa ja Magrebin maissa isien nimet seuraavat yleensä etunimen perässä ilman *ibn*-sanaa, jolloin etunimi, isännimi ja isoisan nimi seuraavat toisiaan. Esimerkiksi *Ahmad Muhammad Abdarraḥman* = ’Ahmad, joka on Muhammadin poika, joka on Abdarraḥmanin poika’. Tämä saattaa tuottaa ongelmia naisten nimissä, sillä suomalaisen silmissä näyttäisi siltä, että naisella on miehen nimi: esimerkiksi edellä mainitun *Ahmadin* sisaren nimi voisi olla *Fatima Muhammad Abdarraḥman* = ’Fatima, joka on Muhammadin tytär, joka on Abdarraḥmanin poika’. Polveutumista ilmaiseva sana poika voidaan kirjoittaa kolmella eri tavalla: *ibn* ~ *bin* ~ *ben*. Kun *ibn* on isän ja pojan nimen välissä *i*-vokaali katoaa myös arabialaisessa kirjoituksessa ja ääntämyksessä, muulloin se kirjoitetaan näkyviin. Vokaali *i* on kirjakielen mukainen, *e*-vokaali puhekielen mukainen kirjoitustapa. Myös tytärtä tarkoittavalla sanalla on kaksi mahdollista muotoa: *bint* ja *bent*. Historiallisissa teksteissä esiintyy usein myös isännimiä, joissa käytetään muotoa *Ali ibn Abi Talib* eli ’Ali, Talibin isän poika’.

4. *Nisba*, adjektiivi, joka on yleensä kuvannut joko asuinpaikkaa tai alkuperää. Tällaisessa nisbassa on aina artikkeli *al-* ja se päättyy *i*-vokaaliin. Esim. *al-Bukhari* ’bukharalainen’, *al-Misri* ’egyptiläinen’, *al-Baghdadi* ’bagdadilainen’. *Nisba* on saattanut kuvata myös joko

henkilön itsensä tai jonkun hänen esi-isänsä kuulumista tiettyyn ryhmään tai koulukuntaan esim. *al-Maliki* 'malikilaisen koulukunnan edustaja' tai ammattia, esim. *al-Sayrafi* 'rahanvaihtaja', *al-Najjar* 'puuseppä', *al-Hallaj* 'puuvillan puhdistaja'. Mikäli nisban muodostava sana päättyy vokaaliin, nisba muodostetaan *wi*-päätteellä, esim. *al-Sa'dawi*, *al-Alawi* (ranskalaisen translitteraation mukaisesti *al-Alaoui*). Useimmat arabiankieliset sukunimet on muodostettu nisbasta.

5. Nimessä saattaa olla myös ns. *laqab*, kunnianimi tai lisänimi. Profeetta Muhammadin lisänimi oli *al-Amin* 'luotettava', kalifi *Abu Bakr* tunnettiin nimellä *al-Siddiq* 'oikeamielinen'. Monien palestiinalaistaistelijoiden lisänimi on nasabin näköinen: Arafatin, PLO:n presidentin, kutsumanimi on *Abu Ammar*. *Laqabia* ei yleensä nykyään liitetä viralliseen nimeen.

Esimerkiksi nimi *Abu Muhammad Abdallah ibn 'Abd al-Rahman al-Darimi* koostuu seuraavista osista: *Abu Muhammad* on kunya 'Muhammadin isä', *Abdallah* on ism, etunimi, *ibn Abd al-Rahman* on nasab 'Abd al-Rahmanin poika' ja *al-Darimi* on nisba 'darimilainen'.

Etuliite al ~ el

Arabiankielisissä nimissä usein esiintyvä etuliite *al-* tai *el-* on arabian kielen määräinen artikkeli. Se voidaan suomessa kirjoittaa joko isolla tai pienellä alkukirjaimella, sillä arabian aakkostossa on vain yhdenkokoisia kirjaimia. Myöskään yhdysviivaa ei arabiankielisessä kirjoituksessa tunneta, vaan artikkeli kirjoitetaan yhteen pääsanansa kanssa. Latinalaisin aakkosin kirjoitettaessa

yhdysviivaa tulisi käyttää artikkelin ja sen pääsanan välissä, mutta muiden nimien osien väliin yhdysmerkkiä ei pitäisi lisätä.

Arabian kielessä on kahdenlaisia konsonanteja: sellaisia, joihin artikkelin *l*-äänne assimiloituu ja sellaisia, joihin se ei assimiloidu. Artikkelin *l*-äänne assimiloituu kaikkien dentaalikonsonanttien eli *t*, *th*, *d*, *dh*, *r*, *z*, *s*, *sh*, *ṣ*, *ḍ*, *ṭ* ja *l* sekä *n*-äänteen kanssa. Esim. *al-Tunisi* 'tunisialainen' lausutaan [at-Tunisi], *al-Dammam* > [ad-Dammam], *Nur al-Din* > [Nur ad-Din], *al-Zawahiri* > [az-Zawahiri], *al-Saud* > [as-Saud]. Muihin konsonantteihin (*b*, *j*, *h*, *kh*, *ʿ*, *gh*, *f*, *q*, *k*, *m*, *w*, *y*) artikkelin *l*-äänne ei assimiloidu, esim. *al-Kindi*, *al-Ghazali*, *al-Qadhdhafi*. Jotkut kirjoittajat haluavat noudattaa ääntämyksen mukaista kirjoitusasua ja kirjoittavat assimilaation näkyviin. Tämä kuitenkin edellyttää assimilaatio säännön muistamista.

Arabian kirjainten latinaistaminen

Arabian kirjakielessä on 28 kirjainmerkkiä, jotka ovat kaikki konsonanteja. Lyhyitä vokaaleja ei merkitä näkyviin ollenkaan, pitkät vokaalit ja diftongit merkitään konsonanttimerkeillä. Lyhyitä ja pitkiä vokaaleja arabian kirjakielessä on vain kolme: *a* - *ā*, *i* - *ī* ja *u* - *ū*, diftongeja on kaksi: *au* ja *ai*. Arabian puhekielissä vokaaleja on kuitenkin enemmän, mm. *e* - *ē* ja *o* - *ō*. Joissakin murteissa on myös enemmän diftongeja kuin mainitut kaksi. Sekä puhekielissä että kirjakielessä *a*- lausutaan joko *a*- tai *ä*-äänteenä edeltävästä konsonantista riippuen.

Kirjoitettaessa nimiä latinalaisin kirjaimin on päätettävä, otetaanko lähtökohdaksi kirja- vai puhekieli. Vo-

kaalien suhteen tämä valinta merkitsee sitä, että käytetään pelkästään kirjakielen mukaisia asuja, esim. *Ahmad, Muhammad, Umar, Khalid, Fatima, Zainab* tai samojen nimien mahdollisia puhekielisiä muotoja *Ahmed, Muhammed ~ Mohammed ~ Mohamed ~ M'hamed, Omar, Khaled, Fatema ~ Fatma, Zeinab ~ Zineb*, joissa siis esiintyy myös muita vokaaleja kuin kirjakielen *a, i* ja *u*.

Suomenkielisissä teksteissä esiintyvät arabiankieliset nimet on miltei aina otettu käyttöön jonkin muun eurooppalaisen kielen kautta, ei siis suoraan arabiasta. Tämä on sikäli harmillista, että arabia, kuten suomi, on fonemaattinen kirjoitusjärjestelmä, jossa jokaista merkkiä vastaa yksi äänne. Kun nimet, kuten *Hassan, Husain, Nasser* tai *Jasser ~ Yasser* on lainattu englannin tai ranskan kautta, sanan keskellä oleva *s* on kahdentunut myös suomenkielisessä versiossa vaikka oikea tapa lausua nämä nimet olisi [Hasan] (huom. on olemassa myös nimi *al-Hassan*, jossa kahdennettua *s*-äännettä seuraa pitkä *a*-vokaali), [Husain], [Nasir] ja [Jasir]. S-kirjain kahdentuu englannissa ja ranskassa siksi, että se osattaisiin lausua soinnittomana *s*-äänteenä.

Toinen englannin kielen mukaisesta translitteraatiosta periytynyt harmillinen tapa on lisätä arabiankielisen naisennimen loppuun *h*. Suomenkielisessä tekstissä näkee usein genetiivimuotoja *Sarahin, Aminahin, Hafsa-hin*, vaikka oikea muoto olisi *Saran, Aminan* ja *Hafsan*. Sama ilmiö esiintyy esim. sanoissa *mullah* ja *qasbah*, joista loppu-*h* pitäisi jättää pois.

Ranskasta suomeen on lainautunut tapa kirjoittaa esim. kirjailija *Naguib Mahfouz*in nimen vokaalit turhan monimutkaisesti ja suomenkielisen lukijan kannalta harhaanjohtavasti. Arabian kielen mukainen ja suomalaiselle lukijalle selkeämpi kirjoitustapa olisi *Nagib Mahfuz*. Koska tämä nimi on kuitenkin jo vakiintunut ranskalaisessa muodossaan, voidaan sitä selkeyden vuoksi käyttää. *Mahfouz* on egyptiläinen, ja Egyptin puhekielessä *j*

eli dž-äänne lausutaan g-äänteenä, joten *Nagib* ja *Najib* ovat sama nimi. Ranskan kielen mukaisesta translitteroinnista on lainautunut tapa merkitä *u*-vokaali kirjainparilla *ou*. Näin on tapahtunut esimerkiksi nimissä *Mahfouz* [Mahfuz], *Youssef* [Jusef], *Abou Moussa* [Abu Musa], paikannimessä *Sousse* [Sus] ja vehnäsuurimon nimessä *cous-cous* [kuskus]. Arabiankielinen sukunimi päättyy usein kirjainyhdistelmään *oui*, kun nimi on translitteroitu ranskan kielen mukaan. Tällöin kirjainyhdistelmä *oui* lausutaan kuten ranskan sana *oui* eli [wi].

Englannin kielen mukaan kirjoitettaessa diftongeista käytetään erilaisia merkintätapoja kuin noudatettaessa suomen kielen aakkosia. *Au* voidaan tällöin kirjoittaa *aw* ja *ai* merkitä yhdistelmällä *ay*. Esimerkiksi *Husain* ~ *Husayn*, *Laila* ~ *Layla*, *Saif al-Daula* ~ *Sayf al-Dawla* ~ *Sayfaddawla*, *Sauda* ~ *Sawda*. *Aw*-diftongi äännetään kuitenkin aina [au] ja yksin esiintyvä *w* kuten englannin sanassa *we*. *Y*-äännettä arabiankielessä ei ole, vaan se lausutaan aina joko suomen *j*- tai *i*-äänteenä.

Koska arabian kielessä ei ole erikseen pieniä ja isoja kirjaimia eikä yhdysviivoja, voidaan vakiintuneet *el*- tai *al*-alkuiset sukunimet kirjoittaa usealla eri tavalla. Pohjois-Afrikassa näyttää vakiintuneen tapa käyttää artikkelissa isoa *E*-kirjainta ja jättää yhdysmerkki pois. Esimerkiksi kirjailija *Nawal al-Sa'dawin* nimi on totuttu näkemään muodossa *El Saadawi*.

Yleispäteviä ohjeita siitä, miten arabiankieliset nimet tulisi kirjoittaa, on vaikeata antaa. Koska isoja ja pieniä kirjaimia ei ole erikseen, on aivan yhtä oikein kirjoittaa *al*-artikkeli, *ibn*, *bin* ja *bint* sekä *abu* ja *umm* joko isolla tai pienellä kirjaimella. Yhdysviivaa ei tunneta arabiassa, mutta artikkeli liitetään tieteellisessä

transkriptiossa aina yhdysviivalla pääsanaansa ja kirjoitetaan pienellä kirjaimella. Suositeltava tapa myös nimiä translitteroitaessa on käyttää artikkelis-
sa pientä alkukirjainta ja yhdysviivaa. Jos halutaan noudattaa kirjakielisiä muotoja, vokaaleista pitäisi käyttää vain *a-*, *i-* ja *u-*kirjaimia, mutta jos halutaan kuvata tarkemmin sanojen lausumista, voidaan käyttää myös puhekieleen kuuluvia *e-* ja *o-*vokaaleja.

Arabian kielessä on useita konsonantteja, joita suomen kielessä ei ole. Tällaisia ovat *th*, *j* / *dž*, *h*, *kh*, *dh*, *z*, *sh*, *š*, *ḍ*, *ṭ*, ^c, *gh*, *q* ja *w*. Näistä monet ovat ongelmattomia transkriboinnin kannalta, sillä ne voidaan korvata lähimmällä mahdollisella suomenkielisellä kirjainmerkillä (*h* = *h*, *š* = *s* jne.) tai muista eurooppalaisista kielistä tutuilla kirjainyhdistelmillä *th*, *dh*, *kh*, *sh* ja *gh* (= kurkku-*r*). Ongelmallisia ovat *j*, *z* ja *q*. Jos tekstissä käytetään englannin mallin mukaan *j*-kirjainta osoittamaan *dž*-äännettä, *j*-äänne tulisi johdonmukaisesti osoittaa *y*-kirjaimella. Esimerkiksi: *al-Jahiliyya* [al-džahilija], *jihad* [džihad], *hajj* [haždžd], mutta *Yasmin* [Jasmin], *Yasser* [Jaser, Jasir].

Äänneyhdistelmä *ts* ei ole mahdollinen arabian kielessä. Niinpä *z*-kirjain tulisi aina lausua soinnillisena *s*-äänteenä, kuten englannin sanassa *zone*. Esimerkiksi nimissä *Aziz* ja *Zaid*, *z*-kirjain on soinnillinen *s*, ei *ts*.

Arabian kielen kurkussa ääntyvä *k* transkriboidaan yleensä *q*-kirjaimella, kuten sanoissa *Qatar* ja *al-Qaida* ~ *al-Qa'ida*. Suomenkielisen on paras lausua nämä nimet [Katar] ja [al-Kaida] ja välttää muotoja [Gatar] ja [al-Gaida]. Arabian beduiinimurteissa *q*:n vastine lausu-

taan suomen *g*-äänteenä, mutta länsimaalaisen suusta kuultuna tällainen lausuminen kuulostaa lähinnä huvittavalta.

Arabian kielen kurkkuaänteellä (ʿain) ei ole suomessa vastinetta. Usein se joko jätetään kokonaan merkitsemättä tai merkitään heittomerkillä ', ja voidaan jättää lausumatta, kuten sanoissa *'Ali*, *'Uthman*, *'Abd*, *'Aisha*. Kahden vokaalin välissä ʿain voidaan lausua katkona, kuten erisnimissä *Sa'ad* ja *Su'ad* sekä sanassa *al-Qa'ida*.

Myös arabian kielessä esiintyvää katkoäännettä, hamzaa, merkitään heittomerkillä silloin, kun se halutaan kirjoittaa näkyviin. Hamza vastaa suomen loppuhenkosta ilmauksessa "avaa' ovi!". Hamza merkitään joskus näkyviin Koraanin arabiankielisessä nimessä *al-Qur'an*. Tämä johtaa kuitenkin helposti sekaannukseen, kuten profeetta Muhammadin vaimon *'A'ishan* nimessä, jossa ensimmäinen heittomerkki kuvaa ʿain-äännettä ja toinen hamzaa.

Suosituksia

Tieteellisessä transkriboinnissa pyritään mahdollisimman yksiselitteiseen arabialaisten ja latinalaisten merkien vastaavuuteen, siinä käytetään erikoismerkkejä ja pyritään ehdottomaan johdonmukaisuuteen. Tieteellisen transkription soveltaminen edellyttää transkriboitavan kielen hallintaa.

Koska tieteellinen transkriointi ei ole yleiseen käyttöön tarkoitetuissa teksteissä mahdollista eikä edes tarkoituksenmukaista, lehdistössä, muissa tiedotusvälineissä ja yleistajuisessa kirjallisuudessa käytetään yleis-

kielistä translitterointia. Tämä mahdollistaa suomen kielen kirjainmerkkien käyttämisen. Suomalaisen lukijan kannalta olisi järkevintä translitteroida arabiankieliset nimet mahdollisimman suoraan arabiankielisestä muodosta. Pelkästään suomen kielen mukainen translitterointi olisi suhteellisen helppo yhdenmukaistaa, mutta tämä johtaisi tilanteeseen, jossa suomalaisessa kirjoituksessa käytettäisiin arabiankielisistä nimistä erilaisia muotoja kuin muissa eurooppalaisissa kielissä.

Jos henkilöllä on vakiintunut tapa kirjoittaa nimensä latinalaisin aakkosin, sitä tulee tietysti noudattaa myös suomenkielisissä rekistereissä ja tiedonvälityksessä. Myös useilla paikannimillä on vakiintunut suomenkielinen muotonsa eikä niitä ole tarkoituksenmukaista muuttaa. Kun yleiseen käyttöön tulee uusia henkilön- ja paikannimiä, niiden kirjoitusasujen vakiinnuttamisessa olisi syytä pyrkiä johdonmukaisuuteen.

Jarna Piippo

Iberoromaanisten kielten assistentti

Helsingin yliopisto

ESPANJAN- JA PORTUGALINKIELISET NIMET

Espanjankieliset nimet

Isä: *Manuel García Sánchez*

Äiti: *Dolores Hierro Ruiz*

Lapsi: *Javier García Hierro*

Espanjassa ja muissa espanjankielisissä maissa lapsi saa kaksi sukunimeä: ensimmäiseksi isän ja toiseksi äidin ensimmäisen sukunimen. Perinteisesti sukunimi muodostuu siis molempien isoisien sukunimistä.

Vuonna 1999 Espanjan nimilainsäädäntöä muutettiin siten, että vanhempien yhteisestä päätöksestä lapsen ensimmäiseksi sukunimeksi voidaan antaa myös äidin ensimmäinen sukunimi: *Javier Hierro García*. Tämän oikeuden katsottiin lisäävän sukupuolten välistä tasa-ar-

voa nimenannossa. Salliessaan nimien käänteisen järjestyksen uusi sukunimilaki myös edistää harvinaisten nimien säilymistä. Joskus valitaan käyttönimeksi kakkos-sukunimi siksi, että se on harvinaisempi kuin ensimmäinen: *Lorca* kun koko nimi on *Federico García Lorca*. Monen yleisen sukunimen kantajia on miljoonia (*Rodríguez, Fernández, González, López, García*), joten on hyvin tavallista, että samannimiset avioituvat keskenään. Tällöin lapset saavat saman nimen kahteen kertaan: *Luzdivina Fernández Fernández*.

Virallisissa yhteyksissä käytetään aina kaksiosaista sukunimeä. Jos espanjalainen haluaa muissa yhteyksissä (työssä, tiedotusvälineissä, taiteilijanimessään yms.) käyttää vain yhtä sukunimeä, se on pääsääntöisesti ensimmäinen, eli tavallisissa tapauksissa isänpuoleinen sukunimi: *Javier García*.

Naiset eivät muuta sukunimeään naimisiin mennessään. Jotkut liittävät mielellään julkisuudessa aviopuolisonsa aatelisen tai kuuluisan sukunimen omansa perään *de*-preposition avulla: *Cayetana López de Irujo, Eva Duarte de Perón*. Sukunimestä ei kuitenkaan voida tunnistaa, onko kyseessä mies vai nainen, sillä myös miesten nimissä voi esiintyä *de*-prepositio (sellaisenaan tai määräisiin artikkeleihin *el* tai *la* yhdistettynä): *Miguel de Unamuno, Ramón María del Valle-Inclán, Ramón Gómez de la Serna*. Sukunimessä voi esiintyä myös *y*-konjunktio ('ja'), jolloin toisilla on käytössä molemmat sukunimet, toisilla vain yksi sukunimi: esimerkiksi *José Ortega y Gasset* käytti sukunimeä *Ortega y Gasset*, mutta *Antonio Machado y Ruiz* käytti sukunimeä *Machado*.

Etunimiä espanjalaisella voi olla korkeintaan kaksi. Joskus molemmat toimivat sekä virallisina että kutsumaniminä, joskus toinen putoaa pois epävirallisissa yhteyksissä. Diktaattori Francon aikana monet papit eivät suostuneet kastamaan lasta, jonka nimi ei löytynyt pyhimysluettelosta. Siksi suuri osa espanjalaisista on saanut kaksi etunimeä, joista toinen on esim. *María* tai *José*. Ylei-

nen puhuttelumuoto on kahden etunimen yhteensulautuma, jota saatetaan käyttää myös puolivirallisissa yhteyksissä kuten työpaikalla: *Maripili* < *María del Pilar*, *Maite* < *María Teresa*, *Chema* < *José María*, *Juanjo* < *Juan José*. *María*-nimi lyhennetään usein kirjoitettaessa *M.^a*, samoin kuin jotkut sukunimet: *Fdez.* (*Fernández*), *Glez.* (*González*), *G.^a* (*García*). Huomattakoon, että nimet *María*, *José* ja *Jesús* voidaan antaa yhdysniminä sekä tytöille että pojille, jolloin ensimmäinen niistä paljastaa kantajansa sukupuolen: *María José* (nainen), *José María* (mies), *María Jesús* (nainen), *Jesús María* (mies).

Suomen viranomaisten tulee tiedustella espanjankielisiltä henkilöiltä, mitä neljästä nimestään he haluavat käytettävän. Ne voidaan alleviivata tai lihavoida samaan tapaan kuin suomalaisten puhuttelunimenä käyttämät toiset etunimet, esim. *María Begoña Sanromán Vilas*. Espanjassa esiintyy, tosin harvoin, myös tavuviivalla yhdistetty sukunimi, *Luis Martín-Santos*. Suomessa asuvat espanjankieliset käyttävät monesti vain yhtä sukunimeä. Mikäli suomenkielinen tietokoneohjelma ei hyväksy kahta sukunimeä, täytyy asianomaiselta kysyä, suostuuko hän ottamaan käyttöön pelkän ensimmäisen sukunimen tai yhdysmerkillisen kaksiosaisen nimen. (Myös suomalaiset joutuvat joustamaan vastaavissa tilanteissa: kun esim. espanjalaisen isän ja suomalaisen äidin lapsi rekisteröidään Espanjassa, on hänen otettava toiseksi sukunimekseen äidin tyttönimi, vaikka äiti olisi avioliiton kautta ottanut käyttöön miehensä sukunimet.) Seuraavassa esimerkkejä tunnettujen kirjailijoiden käyttämistä nimiyhdistelmistä:

Pedro Salinas (1 etunimi, 1 sukunimi)

Gabriela Mistral (1 etunimi, 1 sukunimi)

Jorge Luis Borges (2 etunimeä, 1 sukunimi)

Ana María Matute (2 etunimeä, 1 sukunimi)

Mario Vargas Llosa (1 etunimi, 2 sukunimeä)

Carmen Martín Gaité (1 etunimi, 2 sukunimeä)

Kahden etu- ja kahden sukunimen käyttö on mahdollista, mutta käytännön syistä niitä esiintyy vähemmän kuin muita yhdistelmiä.

Aakkostus tehdään ensimmäisen sukunimen mukaan:

Miguel de Cervantes Saavedra → *Cervantes Saavedra*,
Miguel de

Federico García Lorca → *García Lorca*, *Federico*

Espanjan kielen ääntämisestä

Sanapaino on toiseksi viimeisellä tavulla, kun sana päättyy vokaaliin tai konsonantteihin *n*, *s* ('*Sara*, *Mo'lina*, '*Carmen*, '*Vargas*). Muulloin se on viimeisellä tavulla (*Javi'er*, *Gabri'el*). Jos sanapaino ei seuraa näitä sääntöjä, se on merkittävä painomerkillä (*Concepción*, *Ángel*, *Velázquez*).

Espanjan viisi vokaalia äännetään kuten suomen vastaavat: *a e i o u*.

Joidenkin konsonanttien ääntäminen vaihtelee ääneympäristöstä riippuen, yksinkertaistaen seuraavasti:

b on kuin suomen *b* sanan alussa tai *m:n* ja *n:n* jälkeen, muulloin se on pehmeä frikatiivinen (huulten väliin jää rako) [β]: *Sebastián* [seβasti'an]

d on kuin suomen *d* sanan alussa tai *l:n* ja *n:n* jälkeen, muulloin se on pehmeä frikatiivinen [ð]: *Adela* [a'ðela], *David* [da'βið]

g on kuin suomen *g* sanan alussa tai *n:n* jälkeen, muulloin se on pehmeä frikatiivinen [ɣ]: *Miguel* [mi'ɣel]

gue, gui ja *que, qui* lausutaan ilman *u*:ta: *Guerra* [ˈgerra], *Guillén* [giˈlen], *Quevedo* [keˈβeðo], *Quijote* [kiˈxote]

g ennen etuvokaaleja *e* ja *i* äännetään voimakkaana *h*:n kaltaisena kurkkuäänteenä (vrt. saksan 'auch') [x]: *German* [xerˈman], *Gimena* [xiˈmena]

c ennen takavokaaleja *a, o* ja *u* äännetään *k*:na: *Carlos*, *Colón*, *Curros*

c ennen etuvokaaleja *e* ja *i* lausutaan Euroopan normatiivisessa espanjassa hampaidenvälisenä frikatiivinä (vrt. engl. 'thick') [θ]:nä ja suuressa osassa muuta espanjankielistä maailmaa *s*:nä: *Cecilia* [θeˈθilia] tai [seˈsilia]

ch äännetään *t*:n ja suhu-*s*:n yhteensulautumana (vrt. engl. 'church'): *Pancho* [ˈpantʃo]

h ei äänny: *Hernández* [ernˈandeθ] (huom. monista etunimistä se putoaa pois: *Elena*, *Enrique*)

j äännetään kurkkuäänteenä [x]: *Julián* [xuliˈan]

ll äännetään *l*:n ja *j*:n yhteensulautumana [λ]: *Llamazares* [λamaˈθares]

ñ äännetään *n*:n ja *j*:n yhteensulautumana: *Muñoz* [ˈmunjoθ]

r äännetään monitäryisenä (kuten suomen vahva *r*) sanan alussa sekä *l*:n, *n*:n, *r*:n ja *s*:n jälkeen: *Rodrigo* [roðˈriɣo]

v äännetään kuten *b*: *Vallejo* [baˈlexo], *Avellanos* [aβeˈlanos]

y äännetään sanan alussa ja vokaalien välissä *j*:nä: *Yolanda* [joˈlanda], *Goya* [ˈgoja] muulloin *i*:nä: *Ortega y Gasset* [orˈteɣaiɣaˈset], *Dayra* [ˈdaira]

z äännetään hampaidenvälisenä frikatiivinä [θ] tai *s*:nä: *Zorro* [ˈθorro] tai [ˈsorro].

Espanjan muunkielisten alueiden nimikäytänteet

Espanjassa on lisäksi viisi muuta virallista kieltä: Galician, Baskimaan ja Katalonian itsehallintoalueilla ja niiden ympäristössä puhuttavat galego, baski ja katalaani. Osittain virallisen aseman ovat saavuttaneet myös pienemmät kielet bable ja aragonia. Katalaanilla on virallinen asema myös Baleaareilla ja Valenciassa (jonka omassa kielilainsäädännössä puhutaan tosin valencian kielestä). Nimenmuodostus seuraa samoja periaatteita kuin espanjankielisillä alueilla, mutta nimet saattavat erottua kirjoitusasultaan ja ääntämiseltään espanjankielisistä. Francon diktatuurin aikana vähemmistökielten käyttö oli kielletty. Nykylainsäädännön mukaan on mahdollista kääntää sekä etu- että sukunimi oman kielen mukaiseksi, ja näin monet tekevät, sillä onhan oma nimi oman kansallisen identiteetin vahvin symboli. Tiedotusvälineissä vallitsee sekava tilanne, koska toimittajat eivät tiedä, pitäisikö heidän käyttää poliittisesti korrektia vähemmistökielistä vai espanjalaistettua kirjoitusasua, jolla pitkään julkisuudessa esiintyneet henkilöt ovat tulleet tunnetuiksi. Ihmisillä saattaa myös olla etunimi tai yksi sukunimistä espanjan- ja toinen vähemmistökielinen.

Galicialaisia nimiä (suluissa espanjankieliset vastineet): *Neves* (Nieves), *Sabela* (Isabel), *Xoana* (Juana), *Anxo* (Ángel), *Bieito* (Benito), *Henrique* (Enrique), *Uxío* (Eugenio), *Cuiña* (Cuiña), *Riveira* (Ribera), *Souto* (Soto), *Novo* (Nuevo), *Vilar* (Villar).

Baskinimiä: *Aloixe* (Luisa), *Bittore* (Victoria), *Kontze-ziona* (Concepción), *Aingeru* (Ángel), *Fraisku* (Francis-

co), Txomin (Domingo), Etxebarria (Echevarría), Indurain (Induráin), Iparragirre (Iparraguirre).

Katalonialaisia nimiä: *Assumpta* (Asunción), *Llúcia* (Lucía), *Mercè* (Mercedes), *Josep* (José), *Jordi* (Jorge), *Pau* (Pablo), *Pi i Pinyol* (Pi y Piñol), *Cases* (Casas), *Rosselló* (Rosellón).

Portugalinkieliset nimet

Isä: *Agostinho de Almeida Pinho*

Äiti: *Catarina Daniel de Sá Lemos Pinho*

Lapsi: *Hélder Paulo Lemos de Almeida Pinho*

Portugali on maailman kuudenneksi puhutuin kieli (noin 183 miljoonaa puhujaa). Tällä hetkellä se on virallinen kieli kahdeksassa valtiossa: Portugali, Brasilia, Angola, Mosambik, Kap Verde, São Tomé ja Príncipe, Guinea-Bissau sekä Itä-Timor. Portugalinkielisten on helppo ymmärtää läheistä sukulaiskieltä espanjaa. Espanjankieliset sen sijaan eivät helposti saa selvää portugalista, jonka äännejärjestelmä on paljon mutkikkaampi: käytössä on nasaaliäänteitä, soinnillisia ja suhuässiä, kurkku-*r* ja ”paksu” *l*; lisäksi painottomat vokaalit supistuvat tai katoavat kokonaan, esim. *Teresa* äännetään [treze].

Portugalin nimikäytäntö on erittäin monimutkainen. Lapselle saa antaa korkeintaan kaksi etu- ja neljä sukunimeä. Ne voivat olla yksittäis- tai yhdysnimiä, ja

niiden väliin voi vapaasti sijoittaa liitesanoja (*de, da, dos, e*). Lapselle voidaan antaa molempien tai vain toisen vanhemman sukunimiä. Päinvastoin kuin Espanjassa, tavallisesti ensimmäiseksi on äidin ja viimeiseksi isän sukunimiä.

Virallisissa yhteyksissä käytetään kaikkia sukunimiä. Jos muulloin on käytössä vain yksi niistä, se on pääsääntöisesti viimeinen: *Pinho*. Naimisiin mennessään puoliset säilyttävät alkuperäiset sukunimensä, mutta voivat liittää niiden perään myös yhden tai kaksi puolison sukunimeä. Käytännössä ulkopuolisen on mahdotonta tietää, mitkä lukuisista nimistään nimenhaltija ottaa kutsumanimikseen; esimerkiksi jotkut kirjailijat tunnetaan pelkän etunimen (*Agustina*) tai sukunimen (*Almeida Garrett*) perusteella. Suomessa voidaan toimia kuten espanjankielisten kanssa: kysyä asianomaiselta, mitä nimiä hän käyttää, ja alleviivata tai lihavoida nämä: *Hélder Paulo Lemos de Almeida Pinho*.

Aakkostamiskäytäntöjä on useita, mm. etunimen perusteella aakkostamista tapaa silloin tällöin. Selkeintä on aakkostaa viimeisen sukunimen mukaan ja kirjoittaa lihavoinnilla tai isoilla kirjaimilla ne nimen osat, jotka ovat käytössä (suluissa portugalilaisten kirjailijoiden teosten kansissa esiintyvät nimet, huom. jokainen esimerkki on erilainen):

Correia, João Maria de Araújo (*João de Araújo Correia*)

Correia, Natália de Oliveira (*Natália Correia*)

Garrett, João Baptista da Silva Almeida (*Almeida Garrett*)

Gomes, Augusto Ferreira de Oliveira Bugalho (*Augusto Ferreira Gomes*)

Lacerda, Carlos Alberto Portugal Correia de (*Alberto de Lacerda*)

Silva, Agostinho Baptista da (*Agostinho da Silva*)

Silva, António Dinis da Cruz e (*Cruz e Silva*)

Silva, José Marmelo e (*Silva*)

Mikäli kuuluisa henkilö tunnetaan ainoastaan välisukunimellään, suositellaan aakkostamista sen perusteella. Välisukunimen perusteella aakkostetaan myös miehet, joiden viimeinen sukunimi on Júnior:

Dionísio de Assis, Mário (*Mário Dionísio*)

Dinis Júnior, João Cardoso (*João Dinis*)

Herculano de Carvalho e Araújo, Alexandre (*Alexandre Herculano*).

Hilda Voutilainen

Oman äidinkielen opettaja

Helsinki

INKERILÄISET JA VENÄLÄISET NIMET

Näin Venäjällä:

	Etunimi	isännimi	sukunimi
Mies:	<i>Aleksandr</i>	<i>Mihailovitš</i>	<i>Popov</i>
Vaimo:	<i>Jekaterina</i>	<i>Filippovna</i>	<i>Popova</i>

Näin Suomessa:

	Etunimi	sukunimi
Mies:	<i>Aleksandr</i>	<i>Popov</i>
Vaimo:	<i>Jekaterina</i>	<i>Popova</i> , vain virallisella nimen- muutoksella <i>Popov</i>

Paluumuuttajina Suomeen entisen Neuvostoliiton alueelta on tullut vuodesta 1990 lähtien kymmenien kansallisuuksien edustajia. Joka perheellä pitää olla suomalainen tausta ei-suomalaisesta sukunimestään huolimatta. Tosin suomalaisiakin etu- ja sukunimiä on säilynyt paljon. Ensiksi on todettava, että kaikki paluumuuttajat eivät ole inkerinsuomalaisia tai heidän jälkeläisiään. Erään pariskunnan sosiaaliviraston päätökseen on kirjoitettu ”inkeriläispariskunta”, vaikka molemmat ovat syntyneet Viipurissa 1920-luvulla. Paluu-

muuttajien joukossa on Suomessa, Kanadassa ja Yhdysvalloissa syntyneiden suomalaisten jälkeläisiä, jotka itse ovat syntyneet ja asuneet Siperiassa, Kazakstanissa, Karjalassa tai jossain muualla Neuvostoliitossa. Neuvosto-Karjalassa suhtauduttiin suomalaisiin etu- ja sukunimiin jollakin tavalla myönteisesti, mutta Keski-Venäjällä, Siperiassa tai Uralilla, missä suomalaisia nimiä ei ennen ollut kuultu, viranomaiset yrittivät venäläistää niitä.

Yksi esimerkki: Suomessa syntynyt *Kaisu Siippainen* sai Venäjällä passiinsa nimet *Jekaterina Filippovna Stepainen* (isän nimi oli *Lippo*) eikä tyttö uskaltanut vastustaa, vaan oli koko ikänsä käyttänyt näitä nimiä virallisesti. Omaiset tietysti kutsuivat häntä oikealla nimellä. Nimen väärennös vaikutti myöhemmin, kun tämän naisen poika yritti päästä Suomeen paluumuuttajana konsulaatin kautta jonottamatta. Eipä hänen onnistunut päästä. Piti löytyä henkilö, joka olisi todistanut, että Suomen kirkossa kastekirjaan merkitty lapsi ja Venäjän passin omistaja olivat sama henkilö, sillä Kaisu itse ei silloin enää elänyt. Pojan oli mentävä Inkeriliiton jonoon kolmeksi vuodeksi, ennen kuin tuli lupa lähteä Suomeen.

Etunimien venäläistäminen

Monet inkeriläiset nuoret ovat itse vaihtaneet vanhempiensa antamat suomalaiset nimensä venäläisiin. Näin *Laurista* tuli *Lavrenti*, *Toivosta* *Tolja* tai *Anatoli*, *Arvista* *Arkadi* ja niin edelleen. Joskus suomalaiset vanhemmat itse antoivat lapsilleen kaksi nimeä: toisen, suomalaisen, kutsumanimeksi ja toisen, venäläisen, syntymätodistukseen ja myöhemmin passiin. Usein *Pauli* tai *Paavo* oli virallisissa papereissa *Pavel*, *Santtu* tai *Santeri* oli viral-

lisesti *Aleksandr*, *Timo* oli *Timofei*, *Lempi* oli *Ljubov*, *Mari* tai *Maikki* esiintyi muodossa *Marija*, *Antti* muodossa *Andrei*, *Pekkaa* vastasi *Pjotr*, *Jussia* tai *Juhoa* *Ivan*.

Sukunimien venäläistämisen vaikutukset

Suomalaisten sukunimien kanssa Venäjällä saattoi olla paljonkin ongelmia. Yksi syy on se, että venäjän kielessä ei ole etuvokaaleja *ä*, *ö*, *y*, joten ne oli pakko korvata joillakin muilla kirjaimilla. Sukunimi *Pöllä* on säilynyt Inkerin kirkonkirjoissa, mutta venäjäksi kirjoitettuna se on *Pellja* (Пелля). Kun nimen haltija muutti Suomeen, tämä ”venäjännetty” sukunimi piti ”suomentaa”, ja siitä tuli *Pellia*. Viranomaiset eivät millään voi tunnistaa tässä *Pelliassa* nimeä *Pöllä*.

Nimien kirjoitusasuun vaikuttaa paljon se, että Venäjällä nimet kirjoitetaan ulkomaalaispassiin ranskalaisittain. Esimerkiksi *Hilda* kirjoitetaan ranskalaisittain *Khilda*. Sukunimessä *Voutilainen* on kaksi *o*-kirjainta. Nämä nimet kyllä korjaantuivat heti Suomen väestörekisteriin kirjoitautuessa, kun nimenkantajat osasivat itse selittää nimien oikeat muodot. Nimi *Aleksandr* esiintyy ainakin kahdella tavalla kirjoitettuna: *Alexandr* ja *Alexandre*. Sukunimestä *Ollikainen* on tullut *Olykainen*. Venäjän kielessä *i*-kirjain aina pehmentää edellä olevan konsonantin, joten jos ei halua pehmennystä, kirjoitetaan venäläinen takavokaali *ы*, jonka suomalaisena vastineena esiintyy kirjain *y*.

Venäjän kielessä ei tunneta pitkiä vokaaleja, joten *Saarisesta* ja *Saarelaisesta* on tullut *Sarinen* ja *Sarelai-*

nen. Sukunimestä *Tiinus* on tullut *Tinus*, *Haakanasta Hakana*. Kaksoiskonsonanteista toinen jää yleensä pois, kun nimiä kirjoitetaan venäjäksi. Esim. *Junttilasta* tulee *Juntila*, *Tirkkosesta Tirkonen* ja *Olkkosesta Olkonen*. Usein suomalaisten nimien soinnittomat konsonantit ovat muuttuneet venäläistettäessä soinnillisiksi. Esim. *Susi* kirjoitettiin *Cyzu*, latinalaisin kirjaimin *Suzi*, *Karhu* > *Kapzy* = *Kargu*, *Pelkonen* > *Pelgonen*, *Peukonen* > *Peugonen*, *Laitinen* > *Laidinen*, *Kärki* > *Kjargi*, *Ikatti* > *Igatti* tai *Igotti*, *Ikonen* > *Igonen*, *Närhi* > *Njargi*.

Suomalaisten sukunimien muotoon Venäjällä tuli vaikuttamaan myös se, että venäläisten miesten sukunimet päättyvät aina konsonanttiin ja naisten sukunimeen lisätään *a*-kirjain, esim. *Popov* – *Popova*, *Ivanov* – *Ivanova*. Sen takia suomalaisiinkin sukunimiin naisille usein lisättiin *a*-kirjain: *Piironen* > *Piironena*, *Toponen* > *Toponena*. Ja toisin päin: suomalainen sukunimi *Tupina* vaikutti venäläisessä ympäristössä ainoastaan naisten sukunimeltä, joten siitä syntyi kaksi nimeä, miesten nimi *Tupin* ja naisten nimi *Tupina*.

Venäläisiä nimikäytänteitä

Monella inkeriläisellä tai suomalaisella paluumuuttajalla voi tietysti olla venäläinen, ukrainalainen, valkovenäläinen, virolainen, latvialainen tai muu sekä etu- että sukunimi, koska naimisiin mentyään nainen saa miehensä sukunimen, jos haluaa, ja yleensä niin käy. Joskus vaimo säilyttää oman sukunimensä tai ottaa kaksois-sukunimen. Sattuu sitäkin, että mies ottaa vaimonsa sukunimen naimisiin mennessään. Siinä ei ole mitään ongelmia, aviopuolisot voivat itse valita.

Lapsi saa sukunimeksi isänsä sukunimen, jos äiti on avioliitossa lapsen isän kanssa. Muuten isän on virallisesti todistettava isyytensä. Jos sellaista todistusta ei ole, lapsi saa syntymätodistukseen äitinsä sukunimen.

Isännimi

Venäjällä isännimi on yhä käytössä. Se kirjoitetaan jokaisen syntymätodistukseen ja passiin riippumatta siitä, onko kyseessä aitovenäläinen vai inkeriläinen tai suomalainen. Suomalaiseenkin isännimeen lisätään pojalle pääte *-ovitš* tai *-jevitš*, tyttarelle pääte *-ovna* tai *-jevna*. Esimerkiksi *Ivanovitš* ja *Ivanovna*, *Mihailovitš* ja *Mihailovna*, *Grigorjevitš* ja *Grigorjevna*. Suomalaisista miesten etunimistä saatiin seuraavia isännimiä: *Eero* → *Eeroovitš*, *Eerovna*, *Huugo* → *Huugovitš*, *Huugovna*, *Olavi* → *Olavijevitš*, *Olavijevna*. Näitä isännimiä oli pakko käyttää virallisesti. Tämänkin takia pojille yritetään antaa viralliseksi nimeksi mieluummin venäläinen etunimi, että hänen lapsilleen ei tulisi tällaisia hassuiksi koettuja suomalaisesta etunimestä johdettuja venäläispäätteisiä isännimiä. Venäjällä isännimi on pakko antaa lapselle, vaikka äiti ei olisikaan avioliitossa eikä avoliitossa lapsensa isän kanssa. Äiti voi itse keksiä isännimen lapselleen, jos hän ei jostakin syystä halua paljastaa todellista isää.

Ulkomaalaispasseihinkin isännimi kirjoitetaan, mutta vain venäjäksi. Suomessa tai muualla ulkomailla, missä isännimeä ei ole tapana käyttää, venäläisetkään eivät käytä sitä tai he käyttävät sitä ehkä keskenään silloin, kun venäläinen kulttuuri sitä vaatii. Venäjälläkin on viime aikoina alettu käyttää isännimeä harvemmin kuin ennen. Mutta kaikenasteisissa kouluissa opettajaa kutsu-

taan etu- ja isännimellä. Työpaikoilla puhujaa korkeam-
massa virassa olevaa ja aina johtajaa kutsutaan isänni-
mellä, vaikka hän olisi nuorempikin kuin muut työnteki-
jät. Poikkeuksiakin saattaa esiintyä, sillä tavan noudatta-
minen riippuu paljon kunkin työpaikan ihmissuhteista.
Perheessä ja ystäväpiirissä isännimeä ei yleensä käytetä,
mutta vanhemmanpuoleisia sukulaisia, setiä, tätejä, jos-
kus isovanhempiakin, teititellään ja kutsutaan etu- ja
isännimellä. Venäjällä on viime aikoina tullut käyttöön
sellainenkin tapa, että jotakuta ihmistä teititellään, mutta
samanaikaisesti häntä kutsutaan etunimellä, isännimeä
käyttämättä.

Kutsumanimet

Joskus esiintyy epävarmuutta, voiko Venäjällä käyttää
oppilaitoksissa tai muissa virallisissa yhteyksissä itse va-
litsemaansa nimimuotoa: *Irja* vai *Irina*, *Lempi* vai *Lju-
bov*? Selitys taitaa olla se, että venäläisellä nimellä on
kaksi muotoa, virallinen niin sanottu täysnimi, jota käy-
tetään isännimen yhteydessä (*Irina Ivanovna*, *Ljubov
Petrovna*) ja toinen, lyhyt- eli kutsumanimi, kuten *Ira*
(*Irina*), *Ljuba* (*Ljubov*), *Anja* (*Anna*), *Tanja* (*Tatjana*),
Galja (*Galina*). Venäjällä käytetään molempia muotoja.
Oppilaitoksessa nuori ihminen voi sanoa, että hän on *Ira*
tai *Tanja* tai *Vanja*, vaikka hänen passissaan lukee *Irina*,
Tatjana tai *Ivan*. Tavallisesti jokainen tietää, mikä on ly-
hyen nimen virallinen muoto. Eri asia on, jos suomalai-
selle tai inkeriläiselle on Venäjällä annettu suomalainen
etunimi, kuten *Irja* tai *Lempi*, ja passin mukaan nimi on-
kin *Irina* tai *Ljubov*. Suomeen muutettuaan jokainen luu-
lee, että suomalaista versiota on helpompi käyttää. Näin

ajatellen ei tapahdu suurta virhettä epävirallisissa yhteyksissä, mutta viranomaistilanteissa on aina ilmoitettava se nimi tai nimen muoto, joka on merkitty passiin.

Käytännön ehdotus

Paluumuuttajien nimet voitaisiin Suomeen muuton yhteydessä palauttaa alkuperäiseen muotoon, jos niissä on selvästi suomalainen tausta, joka on vääntynyt venäläistettäessä. Järkevää olisi, että kaikki ne suomalaiset sukunimet, jotka ovat vääristyneet venäläisin kirjaimin kirjoitettaessa, voisi Suomessa heti alkuun rekisteröidä oikein ilman nimenmuutosprosessia. Sukunimen *Pellia* voisi palauttaa alkuperäiseen muotoon *Pöllä*, ovathan todisteet säilyneet kirkonkirjoissa Kansallisarkistossa.

Antero Leitzinger

Tutkija

Ulkomaalaisvirasto

IRANILAISET JA TURKKILAISET NIMET

Esimerkki yhden azerbaidžanilaisen henkilön nimen erilaisista muodoista eri yhteyksissä:

Hamed Mossa Hosseini (Iranissa) = *Hamid Musa Hüseyinoğlu* (Turkissa) = *Khamid ibn Musa al-Hussain* (arabimaissa) = *Khamid Mousaevich Khusainov* (venäläisissä yhteyksissä).

Iranilaisia valtioita ovat Iranin lisäksi Tadžikistan ja Afganistan, jotka kuitenkin eroavat Iranista uskonnollisesti: Iranissa valtionuskontona on šiialaisuus, mutta Iranin ulkopuolella iranilaiset (alkuperäiset ”arjalaiset”) ovat enimmäkseen sunnimuslimeja. Persialaisia sunnimuslimeja kutsutaan ”tadžikeiksi”, mutta heidän kieltään, joka on persian murre, kutsutaan Tadžikistanissa tadžikiksi ja Afganistanissa dāriksi (englannin kielen mukaan kirjoitetaan usein dari). Muita iranilaisia kieliä ovat paštu, Intian ja Pakistanin valtakielet hindi ja urdu sekä kurdikielet, joista tärkeimpiä ovat sorani ja kurmandži. Paštujen asuinalue on jaettu Afganistanin ja Pakistanin, kurdien asuinalue usean maan kesken.

Turkkilaiset kansat (uiguurit, kirgiisit, kazakit, taataarit, uzbekit, turkmeenit jne.) erkaantuivat toisistaan suurimmaksi osaksi vasta tuhat vuotta sitten ja ymmärtävät toistensa puhetta varsin sujuvasti Kiinan muurin tuntumasta Pohjois-Kyprokselle saakka. He ovat Turkin turkkilaisille yhtä läheistä sukua kuin itäkarjalaiset, ruijansuomalaiset tai Länsipohjan meänkielen puhujat Suomen suomalaisille. Azerbaidžanista suurin osa kuuluu Iraniin, ja pohjoisosa on itsenäinen, mutta vasta 1920-luvulla Azerbaidžanin turkkilaisia ryhdyttiin pitämään erityisenä kansana ja heidän murretaan omana kieleenä, "azerina". (Kielen nimitys azeri on irronnut nimestä Azerbaidžan, vaikka se ei ole yhdyssana).

Kielen ja murteen ero on pitkälti poliittinen kysymys. Samoin turkkilaisten ja iranilaisten kansojen erottaminen toisistaan perustuu valtiollisiin rajoihin, jotka ovat pirstoneet yhtenäisen iranilais-turkkilaisen kulttuurialueen. Turkin ja Irakin Kurdistanissa asuu iranilaisia sunnimuslimeja (kurdeja), Iranin (ja entisen Neuvostoliiton) Azerbaidžanissa yhtä paljon turkkilaisia šiiamuslimeja (azereja).

Turkkilais-iranilaisia kansoja yhdistää useimmiten islamilaisuus, vaikka joukossa elääkin kristittyjä, buddhalaisia, juutalaisia ja erilaisia omaperäisiä uskontoja tunnustavia ryhmiä. Islamilainen kulttuuri on saanut vaikutteita arabeilta, mutta arabit muodostavat sittenkin vain kuudenneksen koko maailman muslimiväestöstä. Henkilönnimet kytkeytyvät yhtäältä uskontoon, mutta toisaalta kansallisiin perinteisiin.

Etunimet

Kun kristityt kääntyivät pakanoita, nämä saivat kasteessa pyhimyksen nimen. Katolisista pyhimyskalenteista, joilla muisteltiin marttyyrikohtaloita ja pyhimysten kuolinpäiviä, saivat alkunsa nykyaikaiset nimipäiväkalenterit. Vastaavasti muslimit ovat ottaneet tavakseen ilmaista uskontonsa nimellä, joka on usein peräisin islamin liturgisesta kielestä, arabiasta. Iranilaiset ja turkkilaiset kansat väänsivät joskus arabinimiä omaan kieliasuunsa: *Muhammadista* tuli persiassa *Mohammed* ja turkissa *Mehmet*. Sen suositeltavuudesta miehennimenä on ristiriitaista islamilaista perimätietoa. Arabien *Uthman* on turkissa *Osman*, minkä vuoksi ”ottomaanit” tarkoittaa samaa hallitsijasukua kuin ”osmanit”, *Umar* (~ *Omar*) on tataarien *Ymär* (~ *Ömer*), *Khadija* on turkin *Hatice* ja *Laila* on turkin *Leyle*.

Periaatteessa muslimilla on vain yksi etunimi. Jos se on yhdistelmänimi, se pitäisi kirjoittaa yhteen. Englannissa on kuitenkin tapana kirjoittaa yhdyssanoja erikseen, mistä voi syntyä käsitys, että henkilöllä olisikin useampia erillisiä etunimiä. Esimerkiksi *Ahmed*-kaanin mukaan nimetty *Ahmedhan* olisi englanniksi *Ahmed Khan*. Kun tämänniminen afgaani julistautui Afganistanin ensimmäiseksi hallitsijaksi vuonna 1747, hänestä tuli *Ahmed-shaahi*, englanniksi *Ahmed Shah*. Hätäinen voisi kuvitella, että hän vaihtoi sukunimeään.

Arabeilta ovat peräisin myös *Abd*-alkuiset yhdistelmänimet, joiden jälkiosana on jokin Jumalan 99 nimestä. Vaihtoehtoja on kuitenkin löydetty kaikkiaan 113, joten jokaisen nimen jumalallisuudesta ei ole takeita. Periaatteessa näitä nimiä ei saisi lyhentää, koska *Abdul*- tarkoittaisi vain ’jonkun palvelija’ ja toisaalta pelkän Jumalan nimen käyttäminen olisi rienausta. Yhä useammin lyhenelmiä kuitenkin näkyy käytössä ja Saudi-Arabian viran-

omaiset joutuvat pidentämään epäsoviviksi katsomiaan pyhiinvaeltajien nimiä. Ei-arabialaisissa kulttuureissa nimien merkitys on usein jäänyt epäselväksi.

Syksyllä 2001 Helsingin Sanomat kertoi afgaanikomentaja *Abdulahakista* ('Totuudenpalvelija'), jolla oli veli *Abdulrahman* ('Armollisenpalvelija'), mutta koska uutinen oli käännetty siltään englannista, siinä kerrottiin "herra Haqista", jolla ilmeisesti oli veljenään "herra Rahman". Tämä on yhtä hullunkurista kuin jos kirjoitettaisiin presidentti *Ahti Saaresta* tai johdatettaisiin ulkomaalaiset lukijat pohtimaan, mitä sukua mahtavat olla rouva *Halo Nen* ja herra *Lippo Nen*. Samoihin aikoihin kirjoitettiin *Bahauilla*-nimisestä afgaanista, joka oli lehden mukaan "herra Ullah". Kaikki ihmiset eivät ole imarreltuja, jos heitä puhutellaan "herra Jumalaksi".

Yhdistelmänimiin kuuluvat myös *-din*-päätteiset nimet. Suomen vanhimman muslimiyhteisön, Venäjältä 1867-1936 muuttaneiden mishäärien parissa ne ovat nykyisin tyypillisiä sukunimiä, koska ne olivat jonkun tuolloin eläneen esi-isän etunimenä. Yleisimpiä mišäärinimiä Suomessa ovat *Samaletdin*, *Bedretdin* ja *Saadetdin*. Näitä ei kuitenkaan enää käytetä etuniminä, koska ne mielletään tyypillisiksi sukunimiksi. – Etunimikäytäntö heijastaa kuitenkin aina aikaansa. Kun Suomessa 1990-luvulla vanhahtavat nimet tulivat uudelleen suosioon, myös mišäärit ryhtyivät muistelemaan isovanhempiensa sukupolven nimiä.

Iranilais-turkkilaisilla kansoilla on myös omia perinteisiä nimiään, ja varsinkin 1900-luvulla niitä keksittiin lisää. Mikä hyvänsä äänneyhdistelmä ei kuitenkaan kelpaa muslimin nimeksi, vaan sen on periaatteessa tarkoitettava jotain. Turkissa tulivat muotiin kaksiosaiset nimet samaan tapaan kuin kreikassa ja germaanisissa kielissä: esimerkiksi *ay* 'kuu' ja *nur* 'valo' voidaan yhdistää naisennimiksi *Aynur* ja *Nuray*. Toisaalta *han* 'kaani' on miehinen virka, joten tataareilla miehennimiksi

käyvät *Ayhan* ja *Nurhan*, vaikka kumpikin esiintyy turkkilaisessa etunimioppaassa naisennimenä. Iranin kansallismieliset suosivat 1930-luvulla ja uudelleen 1980-luvulla (Irakin-vastaisen sodan aikana) muinaispersialaisia nimiä.

Turkin kielessä ei ilmaista kieliopillista sukua (erikseen maskuliinia ja feminiiniä), mutta kun turkkilaiset huomasivat arabien feminiinin päättyvän *a-* tai *e-*vokaaliin, niitä ruvettiin lisäämään kaikenlaisiin sanoihin, jotta niistä tulisi sopivia naistennimiä. Neuvostoliitossa tätä ilmiötä vahvasti myös venäläisten naistennimien päättyminen *a-*vokaaliin. Sen sijaan paštujen parissa naisen nimi on melkein pä tabu, yksityisasia, jota ulkopuolisen ei sovi edes kysyä ja jonka nainen itsekin saattaa unohtaa ajan myötä. *Wahidin* vaimo tunnetaan nimellä *Wahidi Bibi* 'Wahidin rouva'.

Neuvostoliitossa uskonnollisuuden ilmaisemista vältettiin, mutta silti tataarit ottivat etunimensä mieluummin muista eurooppalaisista kielistä kuin venäjältä: *Alfred Halikov* on puhdasverinen tataarihistorioitsija; ballettitanssija *Rudolf Nurejev* polveutui luultavasti *Nurmuhammed*-nimisestä tataarista; Neuvostoliitossa syntyneen tenniksenpelaajan *Marat Safinin* etunimi muistuttaa turkkilaista *Muratia*, mutta viittaa myös Ranskan valtakumousjohtajaan *Jean-Paul Marat'han*.

Maallistumisen myötä uskonnollisia nimiä typistettiin: Afganistanin kommunistijohtaja *Nadzhibullasta* tuli pelkkä *Nadzhib*, englanniksi "Dr. Najib". Arvonimet ovat perinteisesti tärkeitä ja jos ei mies ole oikea tohtori tai edes insinööri, sellainen arvo lisätään silkan kunnioituksen vuoksi. Yhtä löyhin perustein talibanjohtajat lisäsivät nimensä eteen arvonimen *mulla*, esim. "mulla Mohammed", vaikka harvalla heistä oli mitään hengellistä virkaa.

Sukunimet

Vielä 1900-luvun alussa etunimeä seurasi isännimi, joka muuttui aikanaan sukunimeksi. Kun mishääriperhe tuli Suomeen yhteisellä passilla, perheenpään isännimestä tuli koko perheen yhteinen sukunimi, mutta jos lapsi tuli omalla passillaan, hänen sukunimekseen merkittiin isän etunimi. Viranomaiset olivat kuitenkin vielä 1920-luvulla sen verran joustavia, että sallivat sukunimien yhdenmukaistamisen ja oikaisun ilman lain edellyttämää lääninhallituksen lupaa.

Venäjällä isännimeen lisättiin tunnistamisen helpottamiseksi päätte *-ov* tai *-jev*. Mišäärit pudottivat nämä päätteet sukunimestään lähes poikkeuksetta, ja myös 1990-luvulla eri puolilla entistä Neuvostoliittoa moni hankkiutui eroon venäläisestä sukunimen päätteestä. Kun bulgarianturkkilainen olympiapainija *Suleimanov* loikkasi Turkkiin 1980-luvulla, hänestä tuli *Süleyman-oghlu* ('Suleimaninpoika'). Azerbaidzhanissa käytettiin isännimen osoittamiseksi vastaavaa persialaista päätettä *-zadə* (englantilaisittain Zadeh).

Islamilaisessa perinteessä kasvattilapsen isännimi ei muutu ja myös vaimo säilyttää tyttönimensä. Pakistanissa paštinainen saattaa kuitenkin kutsua itseään esimerkiksi "Wahidin rouvaksi" ja toivoa, että miehen etunimi *Wahid* näkyisi myös vaimon passissa ikään kuin sukunimenä. Paštujen suhtautuminen naisiin on omaa luokkaansa koko islamilaisessa maailmassa.

Turkissa säädettiin sukunimilaki (Soyadı Kanunu) 21.6.1934. *Mustafa Kemal* ('Kemalinpoika') näytti esimerkkiä ottamalla sukunimekseen *Atatürk* ('isäturkkilainen'). Muut kansalaiset tyytyivät isännimeen tai ammattia tai kotipaikkaa osoittavaan nimeen, elleivät keksineet mieltä ylentävää sanaa tai yhdyssanaa.

Iranilaisilla kansoilla sukunimi ilmaisee tyypillisesti kotipaikkaa tai heimoa ja päättyy *i*:hin kuten arabiaassa: Afganistanin paštopääministeri *Hamid Karzai* on kotoisin *Karzin* kylästä, 10 kilometriä Kandaharista etelään.

Jos sukunimi puuttuu ja muslimi tietää, että ulkomaalaisten on vaikea käyttää etunimeä, ongelma voidaan ratkaista keksimällä näennäiseksi etunimeksi *Muhammad* ja siirtämällä oikea etunimi sen perään, ikään kuin sukunimen paikalle. Talibanjohtaja *Omar* tunnetaan nimellä *Mohammed Omar* ja anglosaksisessa mediassa häntä kutsutaan nimellä ”Mr. Omar”, mutta *Omar* on silti oikeastaan etunimi, eikä isännimi tai sukunimi. Samoin Pakistanin edesmennyt johtaja *Ziaulhaq* vältti sukunimen puuttumisesta aiheutuvat ongelmat käyttämällä nimeä *Muhammad Zia ul-Haq*, jolloin hänestä tuli virallisissakin yhteyksissä herra *Zia ul-Haq*, eikä ”Mr. Haq” tms.

Oikeinkirjoitus

Vielä 1800-luvulla nimien oikeinkirjoitus, hellittelymuodot ja kääntäminen kieleltä toiselle ei ollut Euroopassa mikään ongelma: *Jussista* tuli aikuisena *Juho*, ruotsissa *Johan*, venäjässä *Ivan* ja italiassa *Giovanni*, mutta silti hän oli kaikille *Johannes Kastajan* kaima. Oikeinkirjoituksella ei ollut merkitystä, kun nimen sisältö oli tiedossa. Sama periaate on yhä vallalla suurimmassa osassa maailmaa, varsinkin kun kirjoitustaidostakaan ei ole takeita. Ongelmia syntyy vasta, kun oikeinkirjoituksen pakkopaidassa ahdistuva eurooppalainen tivaa ”ainoa oikeaa” muotoa. Tietokoneet eivät salli nimien

vääntelyä tai mitä tahansa rykäisyä kesken kaiken. Jos yksikin kirjain on väärin, haku ei onnistu. Tämän sai pari vuotta sitten karvaasti kokea CIA, joka ei osannut yhdistää saamiaan vihjeitä *Usama ibn Ladinista* ja *Osama ben Ladenista*, ennen kuin tiedotusvälineet ratkaisivat mieli-vallallaan, mikä kirjoitusmuoto vakiinnutettiin. Sen jälkeen on vielä arvuuteltava, käytetäänkö ensisijaisesti etu- vai sukunimeä. Vaikka *Saddam Hussein* on "herra *Saddam*" eikä "herra *Hussein*" (joka oli hänen isänsä), *Ladin* on itse asiassa *Usama ibn Muhammad ibn Awad ibn Ladinin* isoisän etunimi, joten yllättäen sitä voitaisiinkin käyttää hänen sukunimenään ilman 'poikaa' merkitsevää *ibn ~ bin ~ ben*-sanaa, joka monissa maissa (mm. Irakissa) onkin tapana unohtaa välistä.

Parhaimmillaankin kielten väliset erot ja puhekielen murteiden etääntyminen kirjakiielestä sabotoivat standardeja. Erityistä murhetta aiheuttaa englantia, joka soveltuu mahdollisimman huonosti minkään kielen ääntämyksen kuvailemiseen.

Iranilaisissa ja turkkilaisissa kielissä on enemmän vokaaleja, mutta vähemmän konsonantteja kuin arabiaassa. Klassisen arabian kolmen vokaalin (*a, i, u*) rinnalla puhekielessä ja persiaassa on kolme lyhyttä vokaalia (*ä, e, o*). Niinpä nimen oikeinkirjoitus voi vaihdella sen mukaan, noudatetaanko kirja- vai puhekieltä ja kopioidaanko kirjoituksesta (translitterointi) vai korvakuulolta (transkribointi). Tietokoneaikana edellinen tapa on yleistynyt, mutta jos nimi on kirjoitettu alun alkaenkin epätäsmällisesti tai vieraalla kielellä (yleensä englanniksi), olisi hyvä tarkistaa, kuulostaako nimi lainkaan samanlaiselta kuin miltä

se näyttää. Usein ulkomaalainen itse ei tiedä vielä maahan muuttaessaan, miten suomessa kirjaimet lausutaan ja miten nimiä käytetään, joten voisi olla viisasta jättää parin vuoden "karanteeniaika" oikeinkirjoituksen vakiinnuttamiselle.

Ranskan ja englannin kielen vaikutus

Afgaanien legendaarinen vapaustaistelija, terroristien syyskuussa 2001 murhaama *Ahmedshah Masud* oli etninen tadžikki, mutta osasi ranskaa ja kirjoitti nimensä latinalaisittain *Ahmed Shah Massoud*. Suomeen pysyvästi muuttaneiden ulkomaalaisten nimien suositettavinta kirjoitustapaa on ulkopuolisen hankala ratkaista, ellei asianomaisen kanssa ole keskusteltu nimen kirjoittamisesta nimenomaan suomalaisesta näkökulmasta. Varsinkin englannin ylivallan alta koulutetunkin ulkomaalaisen on vaikea huomata, että oikeinkirjoitus olisi mukautettava eri kieliin, ellei löydy yhdenmukaista standardia. Tämä ei ole ainoastaan entisten siirtomaiden ongelma, sillä Iran pysyi aina itsenäisenä, mutta silti persialaiset ovat pitkälti mukautuneet englannin ehtoihin. Iranin edesmennyt kurdijohtaja oli sukunimeltään *Qasimlu*, mutta nimen persialais-englantilainen kirjoitusmuoto on *Ghassemlou*.

Yhdysmerkki vai ei?

Paikannimissä yleinen tapa ujuttaa persialaisiin yhdyssanoihin tavuviivoja johtuu pelkästään englannin ja ranskan jäljittelystä. Saksassa sellaiset nimet kirjoitetaan joskus erikseen (esim. *Frankfurt am Main*), mutta suomessa ei ole mitään syytä välttää yhteen kirjoittamista: esim. *Mazarisharif*, suomeksi 'Sharifin Mazar', on kaupunki Afganistanissa; nimen keskimmäinen *-i-* on kantasanaan kuuluva omistusliite, eikä vaadi tavuviivoja kummallekaan puolelle.

Vaihtelevia kirjoitusjärjestelmiä

Joka kuvittelee, että valtioiden parlamentit tai tiedemiesten konferenssit kykenisivät yhdenmukaistamaan eri kielten oikeinkirjoitusta, joutuu karvaasti pettymään. Keski-Aasian maissa kunnianhimoiset diktaattorit ovat vaihtaneet aakkosia ja paikannimiä niin tiuhaan, että niistä saa tolkkua vain turvautumalla ulkopuoliseen apuun. Konservatiivisuus palkitaan, sillä vuosikymmeniä vanhat tietosanakirjat osoittautuvat lopulta nykyaikaisemmiksi kuin kaikkia käänteitä seurailleet tietolähteet. Esimerkiksi *Kirgizistan* tunnettiin suomalaisissa tietosanakirjoissa jo kauan ennen kuin yleisöä hämmennettiin lukuisilla vaihtoehdoilla. Uzbekistanin pääkaupunki *Taškent* lausutaan niin kuin aina ennenkin (*tash* on "kivi" kaikissa turkkilaisissa kielissä), vaikka aikuisiässä äidinkiellensä opetellut presidentti *Islom* (!) *Karimov* onkin ottanut käyttöön Stalinin kauden latina-

laiset aakkoset, joissa kaupungin nimi on *Toshkent*, koska venäläiset kuitenkin lausuvat painottoman *o:n* *a:na*. Uzbekkien henkilönnimistä voi jo tunnistaa poliittisen tietoisuuden, sillä osa oppositiosta uhmaa presidentin esimerkkiä. Kuulostaa nurinkuriselta, mutta kansallismielisimmät uzbekit sietävät paremmin kyrillistä kirjoitusta ja siitä tehtyä translitterointia kuin Karimovin uusvanhaa ja kaikista muista turkkilaisista kielistä poikkeavaa tyyliä.

Arabian mallin mukaan kehityksessä persian, paštun, soranin ja vanhan turkin aakkosissa oli muutamia arabeille vieraita erikoismerkkejä. Neuvostoliitossa turkkilaisista murteista kehitettiin erillisiä kieliä ja persian murteesta tadžikin kieli, joille keksittiin hieman venäjstä poikkeavat kyrilliset aakkoset. Kirjaimet *b, d, f, g, l, m, n, p, r, s* ja *t* eivät yleensä tuota ongelmia. Vaikka *g* ja *p* puuttuvat arabiasta, niille on omat persialaiset aakkosensa. Vaikka turkkilaisissa ja kurdikielissä esiintyy kaksi erilaista *l-* ja *r-*äännettä, turkissa ja kurmandžissa niitä ei merkitä eri kirjaimilla ja soranissakin eri merkit voidaan translitteroida samalla tavalla, koska ääntämys määräytyy vokaalien mukaan. Luultavasti kurdikielissäkään sekaannuksista ei ole vaaraa. Tieteellisessä tekstissä kaksi arabialaista äännettä merkitään heittomerkein, mutta se ei ole tarpeen iranilais-turkkilaisissa kielissä. Kielikohtaiset tarkat latinaistamisohjeet vaativat paljon enemmän tilaa kuin tässä on mahdollista käyttää. (Tarkka taulukko iranilaisten ja turkkilaisten kielten äänteiden merkitsemisestä latinalaisin kirjaimin sisältyy teokseen *Antero Leitzinger: Kurdistan*. Ulkomaalaisviraston julkaisu 1, 1999, s. 143–144. Toimittajan lisäys.)

Yllättävän hankalaa on suhtautua latinalaisiin kirjaimistoihin kuten nykyturkkiin, joka välillä näyttää täysin selvältä, mutta sisältää kuitenkin muutamia erikoismerkkejä ja poikkeamia. Konsonanteista vaikeita ovat erilaiset suhuäänteet: *c* [dž], *ç* (koukku-*c*) [tš], *ş* (koukku-*s*) [š] ja *j* [ž]. Turkin *z* on soinnillinen *s*, kuten englannissa. Koska Atatürk osasi englantia paremmin kuin saksaa, hän varasi *y*-kirjaimen *j*-äänteen merkiksi, mutta hyväksyi saksalaisen *ü*-kirjaimen *y*-äänteelle. Sehän on meille tuttu myös virosta.

Turkkia on siis muistettava lukea *y*-, *j*- ja *z*-kirjainten osalta kuin englantia, vaikka yleensä äännetään suomalaisittain. Turkkilaisissa kielissä käytetään myös suomalaisille tuttuja avoimia *ö*- ja *y*- (ü-)äänteitä. Lisäksi turkkilaisissa kielissä esiintyy suomalaiselle vieras takainen *i*, joka kirjoitetaan pisteettömänä *i*-kirjaimena. Se muistuttaa viron *õ*-äännettä. Tämä kirjain voidaan translitteroida *y*:nä (kuten venäjän *ы*) tai kirjoittaa tavallisena *i*:nä (pisteen kera), koska sekaannusta aiheutuu tuskin koskaan: esimerkiksi *Yildirim* ('Salama') on suosittu nimi Turkissa, ja sen kaikki *i*:t ovat pisteettömiä, mutta se voidaan siis translitteroida *Jildirim* tai *Jyldyrym*. Mišäärimurteessa pisteetön *i* ääntyy *e*:nä. Turkkilaisten kielten välillä erot ovat vähäisiä, mutta nimenomaan vokaalit vaihtavat usein paikkaa.

Istanbulin murteeseen perustuvassa Turkin kirjatielessä *ä* on häivytetty *e*:ksi, mutta murteissa huomaa, että moni *e* äännetäänkin kuin *ä*. Joskus harvoin turkissa näkyy arabialaisissa lainoissa *â*- ja *û*-kirjaimia, jotka pidentävät vokaalin [*aa*, *uu*], mutta yleensä ne jätetään merkitsemättä.

Turkkilaisissa kielissä on vielä voimakkaampi vokaaliharmonia kuin suomessa. Turkin vokaalit jakautu-

vat kahteen ryhmään: etiset *e, i, ö* ja *ü* sekä takaiset *a*, pisteetön *i, o* ja *u*. Aito turkkilainen sana on aina joko etinen tai takainen, eikä siinä siis voi olla sekaisin eri ryhmiin kuuluvia vokaaleja. Poikkeuksina ovat vierasperäiset lainat ja yhdyssanat. Henkilönnimissä on myös paljon lyhyitä yhdyssanoja, mutta jos vokaaliharmonia näyttää särkyneen, syynä on usein kirjoitusvirhe. Jos kirjoituskoneesta ei löydy turkkilaisia erikoismerkkejä, ne on joko unohdettava tai translitteroitava. Yleensä sekaannuksen vaaraa ei ole.

Turkissa vokaaliharmonia vaikuttaa myös konsonanttien ääntämykseen. Niinpä etisten vokaalien seurassa on tavallinen *g* ja takaisten seurassa suhu-*g*, joka voitaisiin translitteroida *gh*, mutta joka jää kokonaan ääntämättä ja vain pidentää edellisen vokaalin: nimi *Doghan* äännetään siis [dooan]. Hyvä uutinen on, että turkissa ei ole vaivauduttu merkitsemään eri kirjaimilla muita konsonantteja, joiden ääntämys muuttuu hiukan takavokaalien seurassa. Muissa turkkilaisissa kielissä ja kurmandžissa sen sijaan näkyy *h*:n takaisempi vastine *x*, siis ei [ks], ja *k*:n takaisempi vastine *q*. Ainakaan turkkilaisissa kielissä niitä ei tarvittaisi, mutta kurmandžinkielisille kurdeille ne tarjoavat tilaisuuden erottua turkkilaisista. Omaleimaisuutta tavoittelevat myös kansallismieliset kurdit, jotka keksivät vaatia lapselle rekistereihin nimeä *Newruz* ('uusi päivä'), eivätkä hyväksy muotoa *Nevruz*, joka on ollut turkkilaisessa etunimioppaassa tarjolla jo 20 vuotta sitten. Kun viranomaiset inttivät, ettei "kaksoisvee" löydy turkkilaisista aakkosista, maailman lehdistö syyttää Turkia kurdinimien kieltämisestä.

Nykyturkin kirjaimet, jotka luetaan eri tavalla kuin vastaavat suomen kielen aakkoset:

turkin kirjain	ääntäminen	englannin kirjoitustapa
ğ	jätetään ääntämättä pidentää edellisen vokaalin	gh
c	[dž]	j,dzh
ç	[tš]	ch
y	[i]	y
j	[ž]	zh
ş	[š]	sh
z	[z] (soinnillinen s)	z
ü	[y]	u, ue
e	[e] tai [ä]	a, ae, e

Mitä tehdä?

Jos ulkomaalaisen nimi on Suomen rekistereissä väärin, syitä voi olla useita:

- 1) ulkomaalainen haluaa itse muuttaa nimeään;
- 2) ulkomaalaiselta puuttuvat henkilötodistukset, tai asiakirjat ovat ristiriitaisia;
- 3) ulkomaanpassiin nimi on translitteroitu toisin (esim. venäläisten nimet ranskalaisittain) kuin suomessa on tapana;

4) Suomen viranomaiset eivät tunne translitteroinnin standardeja;

5) oudot nimet aiheuttavat kirjoitusvirheitä tai sekaan-
nuksia (esim. etu- ja isännimet vaihtavat paikkaa tai yh-
distelmänimi jakautuu kahtia);

6) eri viranomaiset tekevät erilaisia ratkaisuja.

Esimerkiksi Keski-Aasian turkkilaisen nimi voi-
daan lukea hänen kotimaansa uudesta passista, jossa so-
velletaan jotain omaperäistä latinalaista kirjaimistoa.
Toisaalta hänellä voi olla Venäjän passi, johon nimi kir-
joitetaan ensin venäläistettynä ja sitten vielä ranskalaisit-
tain. Jos nimi julkaistaan englanninkielisen uutistoimis-
ton sähkössä, se saattaa muuntua niin erilaiseksi, ettei
eri versioita onnistu yhdistämään tai alkuperäistä nimeä
päättämään tietämättä, mitä kautta tieto on välittynyt.

Ulkomaalaisviraston maatietopalvelu ottaa mielel-
lään vastaan tiedusteluja, palautetta ja käytännön esi-
merkkejä. Pyrimme päivittämään translitterointitauluk-
koa, jonka tarkoituksena on auttaa vertailemaan Keski-
Aasian iranilaisten ja turkkilaisten kielten erilaisia, alati
muuttuvia persialaisia (arabialaisperäisiä), turkkilaisia
(latinalaisperäisiä) ja venäläisiä (kyrillisiä) kirjaimistoja.
Taulukon avulla voidaan yrittää myös rekonstruoida al-
kuperäinen kirjoitusmuoto (tai sen eri vaihtoehdot) sil-
loin, kun palautetaan nimi nimenkantajan äidinkieleen
suomesta tai jostain kolmannesta, vieraasta kielestä.

Sähköposti: Antero.Leitzinger@uvi.fi

Dr. Marja-Leena Heikkilä-Horn

Mahidol University

Thaimaa

KAAKKOISAASIALAISET NIMET

Burmalainen mies:

Klaaninimi

(ilmaisee

etnisen ryhmän)

Mon

arvonimi

(voi jäädä virallisissa

yhteyksissä pois)

U

yksilönnimi

(etunimi)

Po Choe

Suomalainen sananlasku ”Ei nimi miestä pahenna” pätee hyvin Kaakkois-Aasiassa, sillä kaakkoisaasialaisen identiteetti ei ole sidoksissa hänen nimeensä. Niinpä burmalainen (myanmarilainen), thaimaalainen, vietnamilainen ja indonesialainen suhtautuvat melko vapaamielisesti omaan nimeensä. Tämä artikkeli koskee myös Kambodžan, Laosin, Malesian ja Filippiinien nimistöjä

Jos *Mon U Po Choe* merkitään Suomessa viralliseen rekisteriin, sijoitetaan klaaninimi *Mon* kohtaan ”sukunimi”, arvonimi *U* jätetään pois ja yksilönnimi

Po Choe merkitään kohtaan "etunimi". Jos henkilöllä on vain yksi nimi, jo Burman (Myanmarin) passiiviranomainen ilmeisesti kehottaisi häntä ottamaan lisäksi vaikkapa nimen *Ma* 'neiti' tai *Maung* 'nuori her-ra' ja käyttämään ainoaa varsinaista nimeään sukunimenä (vaikka se on alkuaan yksilönnimi).

Monessa Aasian kulttuurissa ei harrasteta sukunimiä ensinkään, eikä naisten siis tarvitse taistella saadakseen säilyttää oman sukunimensä avioliitossa. Vaikkakin sukulaisten suosiminen on vahva perinne Kaakkois-Aasiassa, ulkopuolisen ei ole aina helppo havaita, kuka on kenenkin sukulainen, koska sukunimiä ei ole. Indonesian entisen presidentin *Suharton* pahamaineinen poika ei suinkaan ole nimeltään *Tommy Suharto*, kuten häntä usein julkisuudessa kutsutaan, vaan *Hutomo Mandala Putra*. *Tommy* on hänen lempinimensä ja *Suharto* yksinomaan hänen isänsä nimi. Monissa kulttuureissa kuten Indonesian Jaavalla henkilöllä on vain yksi nimi. *Suharton* ainoa nimi on *Suharto*, samoin kuin hänen edeltäjänsä ainoa nimi oli *Sukarno*. *Suharto* tai *Sukarno* eivät siis ole sen paremmin etu- kuin sukunimiäkään, ne ovat vain nimiä.

Luokiteltiinpa nimi miten hyvänsä, sitä voi käden käänteessä vaihtaa. *Sukarno* sai syntyessään vanhemmiltaan nimekseen *Kusno*. Hän itse aikuisiässä muutti nimensä *Sukarnoksi*. Nimi viittaa intialaisen Mahabharata-eepoksen kuuluisaan *Karno*-soturiin. Vietnamin itsenäisyyden symboli *Ho Chi Minh*, sai vanhemmiltaan nimekseen *Nguyen Sinh Cung*, mutta 10-vuotiaana hänen nimekseen muutettiin *Nguyen Tat Thanh*. Pariisin vuosi-naan hän päätyi nimeen *Nguyen Ai Quoc* eli 'Nguyen, joka rakastaa maataan'. Hän oli jo tuolloin merkittävä itsenäisyysliikkeen aktivisti. Burman pitkäaikainen diktaattori *Ne Win* kävi vielä koulunsakin nimellä *Shu*

Maung, mutta toisen maailmansodan aikana sotilaskoulutuksessa Japanissa omaksui salanimekseen *Ne Win* eli 'Loistava Aurinko'.

Thaimaalaiset yksilönnimet

Tyypillistä aasialaisille nimille onkin, että ne tarkoittavat jotakin. *Ho Chi Minh* oli 'Päättäväinen Ho'. Thaimaalaiset omaksuvat usein jo lapsina lempinimen, jota kantavat läpi elämänsä. Lempinimiä on rajallinen määrä, eivätkä ne useinkaan ole mairittelevia. Pieni punakka vastasyntynyt saa usein kutsumanimekseen *Dääng* 'Punainen', *Lek* 'Pikkuinen', *Uan* 'Paksukainen', *Muu* 'Possu', *Määu* 'Kissa', *Nok* 'Lintu', *Kob* 'Sammakko' tai *Kung* 'Katkarapu'. Ihonväriltään hieman ruskea lapsi on ilman muuta lempinimeltään *Dam* eli 'Musta'. Aikuisena nimi saattaa tietenkin suututtaa nuorta hoikkaa neitoa, ja nimen voi vaihtaa alkamalla yksinkertaisesti itse kutsua itseään joksikin muuksi kuin 'Palleroksi'. Toisaalta yhdellä ihmisellä saattaa myös olla useita lempinimiä, yksi kotona, toinen ystävien kanssa, kolmas koulussa ja neljäs työelämässä. Minkä hän näistä mieltää omimmaksi nimekseen, jää länsimaalaiselle täydelliseksi mysteeriksi, mutta niinpä onkin syytä muistaa, että nimellä ei ole yhteyttä henkilön identiteettiin vaan yksinomaan hänen ulkoiseen kuvaansa.

Thaimaalaiset etunimet, joita ei valitettavasti yleensä käytetä, ovat hyvin kauniita ja yleviä ja pohjautuvat sanskritin kieleen. Tytöt voivat olla nimeltään *Sukanya* 'Hyvä Nainen', *Sirithida* 'Hyvä Tytär', *Suchinda* 'Hyvä Mieli' ja *Thipdevi* 'Jumalainen Enkeli'. Pojille voi antaa nimeksi *Weeraphon* 'Rohkea Voima', *Sirisak* 'Hyvä Ar-

vokkuus', *Wittaya* 'Tieto' tai *Weerayuth* 'Urhea Taisto'. Translitterointi johtaa kuitenkin sekaannuksiin: *Wittaya* voi esiintyä myös muodoissa *Vithaya*, *Withaya*, *Vitthaya*, samoin kuin *Weeraphon* on saatettu kirjoittaa eurooppalaisin kirjaimin *Weerapon* tai *Virapon*. Jonkin verran on myös muotia antaa thaikielisiä nimiä kuten *Saengdaw* eli 'Tähden Loisto', *Saengkaew* 'Loistava Jalokivi' ja *Duangkamol* 'Sydän'. Monia nimiä voivat käyttää sekä tytöt että pojat, esimerkiksi *Suchinda* ja *Somboon*.

Monimutkaisen nimijärjestelmän opittuaankaan länsimaalaisen ei ole yleensä soveliasta kutsua aasialaista nimeltä. Thaimaalaisia lapsia esimerkiksi kutsutaan "Hiiriksi" kaikkia yhteisesti eräänlaisella kollektiivisella nimellä. Lapset eivät myöskään viittaa itseensä pronominilla 'minä' vaan kutsuvat itseään "Hiiriksi". Erityisesti tämä koskee nuoria neitoja, jotka saattavat kutsua itseään vienosti "Hiiriksi" tai paremminkin "Hiirulaisiksi" vielä työpaikallakin puhutellessaan ylempiään. Lapset käyttävät "Hiiri"-nimeä vain aikuisten kanssa, keskenään he käyttävät omia lempinimiään puhuessaan itsestään. Kukaan ei yleensä käytä omaa väestörekisteriin merkittyä nimeään. Identiteetti on näin ikäänkuin suojattu, virallinen nimi on vain virallisissa dokumenteissa, eikä sitä tarvitse juuri koskaan kenellekään mainita. Tavallista onkin, etteivät thaimaalaiset monen vuoden ystävyyskään jälkeen tiedä toistensa virallisia nimiä – he kun ovat aina olleet toisilleen vain "Possu" ja "Kissa". Tämä vaikeuttaa myös poliisin työtä.

Sukunimi on thaimaalaiselle lähes kuin valtiosalaisuus. Koska thaimaalaisten käyttämiä kahta nimeä ei yleensä mielletä länsimaalaistyyppisesti etu- ja sukunimeksi, toinen nimi, joka usein on sama kuin isällä tai aviomiehellä, ei ole juuri kenenkään tuttavien tiedossa. Kaikista ihmisistä käytetään vain ensimmäistä nimeä, joka on yleensä lyhyempi ja senkin vuoksi helpompi muistaa. Niinpä Thaimaan pääministeritkin tunnetaan vain ensimmäisellä nimellä *Thaksin* tai *Chuan*. Olisi täy-

sin virheellistä kutsua heitä nimillä pääministeri *Shinawatra* tai herra *Leekpai*.

Toisaalta näistä harvoin käytetyistä sukunimistä voi arvuutella asianomaisen etnistä taustaa. Kiinalaissyntyisillä thaimaalaisilla on sukunimessään usein yhtenä osana kiinalainen klaaninimensä kuten *Lee, Lim, Tong, Tang* tai *Wang*. Thaimaalaiset komennettiin ottamaan sukunimet kuningas Rama VI:n aikana 1910-luvulla. Vähemmän itsensä kiinalaisiksi mieltävät tai puhtaasti lao-, mon- ja khmer-sukuiset perheet omaksuivat sukunimikseen sanskritista johdettuja nimiä kuten *Chinnabutra, Puranaputra, Karnasutra* tai *Chakrabhandhu*.

Burman (Myanmarin) nimikäytänne

Burmassa ei myöskään tunneta sukunimiä. Tavallisesti jokaisella burmalaisella on vähintään kaksi nimeä, joskus kolme. Tyypillisiä nimiä ovat *Khin Kyaw, Tin Htway, Kyaw Swa Win* ja *Khin Maung Win*. Tyttölapsille annetaan nimeksi *Ni Ni Myint, Khin Myo Chit, Khin Nwe Oo* ja *Aye Hla*.

Nimi paljastaa, minä viikonpäivänä lapsi on syntynyt. Maanantaina syntyneen ensimmäisen nimen tulee alkaa intialaisten aakkosten ensimmäisillä kirjaimilla eli *ka, kha, ga, gha* tai *nga*. Burman, thain, laon ja khmerin kielen kirjoitusjärjestelmät ovat sovellus sanskritin devanagari-kirjaimista ja käyttävät näin ollen samaa aakkostusta. Torstaina syntyneen nimen tulee alkaa kirjaimilla *pa, pha, ba, bha* tai *ma*. Sunnuntailapsen ensimmäisen nimen tulee alkaa vokaalilla. Tosin burmalaisten syvästi kunnioittamat astrologit saattavat tähtiä tulkitsemalla havaita, että lapselle on syytä antaa jokin erityisen

onnea tuottava nimi ensimmäiseksi nimeksi, vaikei se olisikaan yhteydessä viikonpäivään, jona lapsi on syntynyt. Joskus siis vasta toinen nimi kertoo, minä viikonpäivänä henkilö on syntynyt.

Joskus astrologi saattaa kehottaa perhettä varmuuden vuoksi kahdentamaan nimen. Näinpä pojasta voi tulla *Kyaw Kyaw* tai *Maung Maung*, tytöstä *Ni Ni* tai *Mi Mi*.

Burmalaisen nimen tulee sopia nimenkantajalle, ja kukapa vastasyntyneen persoonallisuutta osaisi paremmin ennustaa kuin astrologi. *Khin Kyaw* merkitsee 'rakastettava ja kuuluisa', *Aung San* kertoo menestyksestä, joka on aivan ainutlaatuista, *Pe Win* -nimisestä pikkupojasta tulee loistava isä ja *Saw Pestä* puolestaan isä varhain. *Ni Ni Myint* on 'punainen ja ylläinen' ja *Aye Hla* 'viileän kaunis'. *Aye* 'viileä' on erityisen ihastuttava sana tropiikin kuumuudessa elävän burmalaisen korvissa.

Nimi ei aina paljasta sukupuolta eikä myöskään sukulaisuussuhteita. Burman (Myanmarin) nykyhistoriassa ja -politiikassa on useita samannimisiä henkilöitä kuten *Tin Oo* ja *Maung Maung*, jotka erotetaan toisistaan sekaannuksen välttämiseksi viittaamalla heidän sotilas- tai oppiarvoonsa. Samannimiset voi erottaa toisistaan myös lisäämällä nimen perään nimetyn ammatin, kotipaikkakunnan tai isän nimen.

Moderni burmalainen saattaa käsitellä toista tai kolmatta nimeään sukunimen kaltaisena klaaninimenä ja antaa sen siksi myös pojalleen tai tyttärelleen. Nimiä *Khin* ja *Tin* pidetään aatelisina suku- tai klaaniniminä. Nimen *Tin* katsotaan viittaavan Burman viimeisen kuningassuvun *Konbaungin* aatelisiin ja nimen *Khin* samaisen suvun neuvonantajiin. Britit kuitenkin tuhosivat Burman kuninkaallisen perheen ja aateliston niin perinpohjaisesti, että aateliset klaaninimet ovat menettäneet merkityksensä.

Koska burmalaiset nimet ovat keskenään samankaltaisia, niiden eteen liitetään aina henkilön sukupuolta,

ikää ja asemaa kuvaava arvonimi. Poikalapsi on *Maung Khin Kyaw*, tyttö ja nuori neito *Ma Khin Kyaw*. Aikuinen mies on *U Khin Kyaw* ja naimisissa oleva nainen *Daw Khin Kyaw*. Näitä titteleitä ei heitetä pois, vaikka oltaisiin kuinka hyviä ystäviä. Vaimot yleensä käyttävät miehästään kutsumanimeä *Ko* 'isovelji', siis *Ko Khin Kyaw*. Vaimo on vastaavasti *Ma* 'pikkusisko'. *U* tarkoittaa varsinaisesti 'setää' ja *Daw* 'tätää'. Nimen eteen voidaan myös liittää sana *Saya*, joka paljastaa henkilön opettajaksi tai jonkin alan mestariksi, siis *Saya Khin Kyaw*. Samalla tavalla Thaimaassa opettajien, munkkien ja minkä tahansa alan mestarien nimen eteen tulee kunnioittava liite *Acharn*. Usein titteli voittaa muut nimet, ja opettajaa kutsutaan yksinomaan "Opettajaksi".

Etuliitteet saattavat myös mennä sekaisin varsinaisen nimen kanssa: jos nuoren pojan nimi on *Maung Maung*, häntä tulisi kutsua *Maung Maung Maungiksi* eli 'nuori herra Maung Maung'. Aikuisena hänestä sitten tulee *U Maung Maung*. Kolminkertaista saman nimen toistoa ei kuitenkaan harrasteta.

Burman eri etniset ryhmät käyttävät hieman toisistaan poikkeavia nimiä, eli etnisyyttä saattaa paljastua nimen myötä. Mon-kansan miehistä *U*-arvonimen sijasta käytetään sanaa *Nai*, esim. *Nai Pan Hla*, *Nai Min Win*. *Nai* on myös thai-kieleen omaksuttu 'herra'. Suosittua on myös liittää nimeen etnisyyttä ilmaiseva sana *Mon*, esim. *Chan Mon* ja *Mon U Po Choe*. *Ma*-sanaa vastaava 'neiti' on *Mi*, esim. *Mi Hla Aye*. Karen-kansan pojan nimessä on usein ensimmäisenä osana *Saw* ja tytön nimessä *Nan*. Shan-poikien nimessä on usein osa *Sai*, tyttöillä *Nan*, joka vastaa puhuttelusanoja *Ma* ja *Mi*.

Kristityillä burmalaisilla on myös englanninkielinen nimi, jolla he kohteliaasti esittelevät itsensä ainakin ulkomaalaisille kuvitellen, että burmalainen nimi on liian hankala lausuttavaksi. Suosittuja englantilaisia naisten nimiä ovat *Christine*, *Sally* ja *Dorothy*, siis ehkä aa-

vistuksen verran vanhahtavia briteiltä siirtomaakaudella omaksuttuja nimiä. Britit usein yksinkertaisesti kieltäytyivät opettelemasta burmalaisen palvelusväen nimiä, ja niinpä moni autonkuljettaja, hovimestari tai puutarhuri sai nimekseen *Sonny*, *Danny* tai *Johnny*.

Sekään ei ole harvinaista, että burmalaisella on useita eri etniseen identiteettiin liittyviä nimiä. Burman kiinalainen voi esitellä itsensä yhtä kirkkain silmin joko nimellä *Myo Aung Lwin* tai *James Fu*. Intialaisperäinen muslimi voi olla myös *Myo Aung Lwin*, mutta toiselta nimeltään *Muhammed Ismael*. Tässä ei ole mitään laitonta, paremminkin kyseessä on kaksoisidentiteetti ja tietty hienotunteisuus käyttää tiettyssä seurassa siihen seuraan soveliaista nimeä. Moni Burman pakolainen omaksuu Thaimaassa thaimaalaisen nimen – kohteliaisuussyistä.

Kambodžan, Laosin ja Vietnamin "sukunimet"

Kambodžan pahamaineinen Punakhmerien johtaja *Pol Pot* tunnettiin lapsena ja nuorena nimellä *Saloth Sar*. Hänen perheensä muut jäsenet käyttävät yhä eräänlaise-na suku- tai klaaninimenä nimeä *Sar*. Nimenmuutokseen ei kuitenkaan tässäkään tapauksessa liity mitään laitonta.

Entisissä Ranskan siirtomaissa Laosissa, Kambodžassa ja Vietnamin on saavutettu jonkinasteinen sukunimien käyttö. Etenkin vietnamilaiset käyttävät ensimmäisenä nimenään nimeä, joka on yleensä koko perheelle yhteinen. Tämä on kuitenkin paremminkin klaaninimi kuin länsimaalaistyyppinen sukunimi. Klaaneja on vähän ja siksi samannimisiä on paljon. Yleisimpiä nimiä ovat *Nguyen*, *Minh*, *Ngo* tai *Trinh*. Laosissa sukunimen

käyttäminen on melko yleistä; aviopuolisot saattavat käyttää samaa sukunimeä kuten *Mayoury*, *Pheuiphanh* ja *Ngaosyvathn*. Laosilaista nepotismiakin on helpompi seurata, jos ministerin nimessä on *Phomvihane*, *Inthavong* tai *Boupha*, sillä samannimiset herrat ovat esiintyneet aikaisemminkin mahtipaikoilla. Kyseessä on klaaninimi: myös Kambodžan khmerien **ensimmäistä nimeä** kuten *Sok*, *Son*, *Chan*, *Chea* tai *Keo* voidaan käyttää **koko perheen klaaninimenä**.

Filippiinien espanjalainen perintö

Filippiineillä espanjalaiset siirtomaaisännät pakottivat filippiiniläiset ottamaan espanjalaiset sukunimet. Niinpä filippiiniläiset nimet kuten *Jose Burgos*, *Jorge Vargas* tai *Gloria Arroyo* tuovat ennemminkin mieleen Espanjan tai Latinalaisen Amerikan kuin Aasian. Toki filippiiniläiset käyttävät myös ei-espanjalaisia sukunimiä kuten *Magsaysay* ja *Macapagal*. Filippiiniläiset rakastavat omaperäisiä omakielisiä lempinimiä kuten *Bongbong*, *Danding* ja *Nonong*. Lisäksi viime vuosikymmeninä on tullut suosituksi käyttää amerikkalaistyyppisiksi kuviteltuja lempinimiä kuten *Johnny*, *Eddie* ja *Sonny*. Pikkusievät lempinimet ovat etenkin naisten mieleen: *Bambi*, *Cookie* ja *Baby*.

Eri kielet ja kulttuurit lomittain

Malesian malaijien samoin kuin joidenkin indonesialaisten nimet ovat selvästi arabialaisia ja noudattavat täsmälleen samoja sääntöjä kuin mitkä tahansa arabiankieliset nimet. Malesian ja Singaporen intialaisilla puolestaan on intialaiset nimet. Thaimaan intialaiset ovat yleensä omaksuneet thaikielisen nimen. Myös Thaimaan muslimit käyttävät usein thaikielisiä nimiä kuten entinen ulkoministeri *Surin Pitsuwan*. Thaimaan kiinalaiset ovat omaksuneet melko vapaaehtoisesti thaikieliset nimet. Indonesian kiinalaiset pakotettiin pakenemaan jaavalais-indonesialaisten nimien taakse vuosien 1965-66 poliittisten levottomuuksien jälkeen. Thaimaan nuoremman polven kiinalaiset usein muistavat oman kiinalaisen nimensä sekä mandariiniksi että paikallisella techiumurteella ja osaavatpa usein myös kirjoittaa nimensä kiinalaisin merkein.

Ikä, sukupuoli ja asema määrääviä nimikäytännössä

Ongelmallista monissa burmalaisissa, thaimalaisissa, kambodžalaisissa ja vietnamilaisissa nimissä on, että saman nimen voi antaa sekä poika- että tyttölapselle. Henkilön nimestä ei voi arvata hänen sukupuoltaan. Puhujan oma sukupuoli on kuitenkin tärkeämpi kuin puhuteltavan sukupuoli. Kaakkois-Aasian hierarkkisissa yhteiskunnissa ikä ja sukupuoli määräävät puhetyylin. Nuoremman on ehdottomasti puhuteltava kaikkia itseään

vanhempia joko isoiksisiskoiksi tai isoiksiveljiksi, äideiksi tai isiksi, tädeiksi tai sediksi. Thaimaassa on kuitenkin tärkeämpää muistaa ikä kuin sukupuoli. Niinpä vanhemmat siskot ja veljet ovat molemmat *phi* ja nuoremmat siskot ja veljet ovat molemmat *nong*. Samaa sanaa voi käyttää kaikista itseään vanhemmista henkilöistä, etenkin jos ei tiedä toisen tarkkaa asemaa. Toisaalta sisarusanan käyttö heijastelee myös tiettyä läheisyyttä ja tuttavallisuutta. Poliitikoista käytetään usein lempinimeä ja nimen edessä arvonimeä "Isoveli" tai "Iso". Näin mahtavakin sotilashenkilö saadaan vedettyä hieman lähemmäs tavallista kansaa.

Tyypillistä Kaakkois-Aasian kielille on, että *hän*-pronomini on olemassa vain yhtenä neutraalina muotona kuten suomen kielessä. *Minä*-pronomini sen sijaan vaihtelee sen mukaan, onko puhuja mies vai nainen, nuorempi vai vanhempi kuin puhuteltava. Tosin *minä*-pronominia käytetään esimerkiksi thaikielessä hyvin harvoin, sensijaan käytetään lempinimeä tai arvonimeä ja ammattia.

Toinen merkittävä piirre on, että lauseet päätetään thaissa, burmassa ja khmerissä kohteliaisuuspartikkeliin, joka vaihtelee puhujan sukupuolen mukaan. Henkilön identiteetissä on siis kielenkäytön kannalta tärkeintä oma sukupuoli, mutta ei toisen sukupuoli, eikä etenkään kolmannen henkilön sukupuoli. Oma sukupuoli korostuu jokaisessa lauseessa, samalla kun muiden sukupuolen voi lähes unohtaa. Identiteetti kytketään ryhmään sen nuorempana tai vanhempana mies- tai naispuolisena jäsenenä, eikä yksilönä. Oma yksilöllinen nimi tai lempinimi ei ole sidoksissa yksilön psykologiseen identiteettiin vaan hänen sosiaaliseen asemaansa ja siihen ulkoiseen kuvaan, jonka hän itsestään pyrkii antamaan.

Jyrki Kallio

Valtiotieteiden maisteri

Ulkoministeriö

KIINALAISET NIMET

Sukunimi	Yksilönnimi (etunimi)
Zhang	Pengfei
Jiang	Zemin

Li Wang shi = herra *Lin* vaimo, omaa sukua *Wang*

Li Ying = herra *Lin* poika, jonka kutsumanimi on *Ying*

Sukunimi ensin

Kiinalaiset nimet muodostuvat sukunimestä (*xing*) ja kutsumanimestä (*ming*). Nimi sanotaan Kiinassa aina järjestyksessä *xing* + *ming*: *Zhang Pengfei* (*Zhang* on sukunimi), *Jiang Zemin* (*Jiang* on sukunimi). Sukunimet ovat lähes aina yksitavuisia, eli ne kirjoitetaan yhdellä kirjoitusmerkillä, ja kutsumanimet yksi- tai kaksitavuisia, eli ne muodostuvat yhdestä tai kahdesta kirjoitusmerkistä. Kokonaisuudessaan nimet ovat yleensä

sä 2–3-tavuisia, eli kaksitavuisen sukunimen kanssa ei yleensä käytetä kaksitavuista kutsumanimeä.

Länsimaiseen käytäntöön tottuneet kiinalaiset saattavat ilmoittaa nimensä nurinkurisessa järjestyksessä: *Pengfei Zhang*. Koska kaksitavuisia sukunimiä on vain muutama ja *Zhang* on yleinen sukunimi, on kuitenkin helposti pääteltävissä, mikä on suku- ja mikä etunimi. Sen sijaan monista kaksitavuisista nimistä ei voi päätellä, kumpi on sukunimi: *Li Wei* voi olla myös *Wei Li*. Kuitenkin kiinan kirjoitusmerkkien perusteella sukunimi on yleensä tunnistettavissa.

Kiinalaisia puhutellaan aina joko koko nimellä tai pelkällä sukunimellä. Pelkkää kutsumanimeä käytetään vain perhepiirissä. Sukunimellä puhutellessa siihen liitetään joko jokin tuttavallinen määräite tai titteli: *Lao Chen* 'kelpo Chen', *Xiao Huang* 'pikku Huang', *Zhu laoshi* 'opettaja Zhu', *Ouyang jingli* 'johtaja Ouyang'. Suomeksi on kohteliainta käyttää joko koko nimeä tai sukunimeä tittelin kanssa: *Dong Lan* 'rouva Dong'.

Tiedustellessaan toisen nimeä kiinalaiset kysyvät: "Mikä on kunnioitettu sukunimenne (*nin gui xing*)?" Siihen vastataan sanomalla sukunimi. Vain lapsilta tai samanikäisiltä ihmisiltä epävirallisessa tilanteessa voidaan kysyä: "Mikä sinun nimesi on (*ni jiao shenme mingzi*)?"

Poikkeuksen tekevät länsimaisen nimikäytännön omaksuneet kiinalaiset. *Shi Shenghua* voi ulkomailla käyttää nimeä *David Shi*, jolloin etunimeä *David* voi käyttää aivan samoin kuin englantilaista nimeä. Koko nimensä henkilö saattaa kirjoittaa eri tavoilla: *David Shi*, *David Shi Shenghua*, *David S.H. Shi* tai vaikkapa *Shi David S.H.*

Kiinalaiset ovat niin tottuneita omaan käytäntöön, että he soveltavat sitä suomalaisiinkin nimiin. Koska suomalaiset sukunimet ovat usein pitkiä ja hankalia, kiinalaiset käyttävät suomalaisista usein pelkkää etunimeä. *Antti Järvisestä* tulee siis *Mr. Anti*. Kun kiinalainen ja

länsimainen nimikulttuuri kohtaavat, voi syntyä molempien kannalta luonnon ilmaus: ”Mr. Anti tapasi presidentti Zeminin”.

Sukunimet (*xing*)

Useimmat sukunimet ovat yksitavuisia, ne siis kirjoitetaan yhdellä kirjoitusmerkillä. Yleisimmät sukunimet ovat *Zhang*, *Wang* ja *Li*. Muita yleisiä ovat *Zhao*, *Liu*, *Chen*, *Yang*, *Wu*, *Huang*, *Zhou*, *Xu*, *Sun*, *Hu*, *Zhu*, *Gao*, *Lin*, *He*, *Guo* ja *Ma*. Kaksitavuisia sukunimiä on vain muutama, ja niistä yleisimmät ovat *Sima* ja *Ouyang*. Joskus sukunimet kertovat kantajansa etnisestä taustasta. *Ma* on yleinen muslimien sukunimi, ja Kiinan korealaisen keskuudessa yleinen on *Jin* (koreaksi *Kim*).

Lapset saavat yleensä isänsä sukunimen. Vaimo säilyttää avioliitossa oman nimensä. Jos siis neiti *Wang* menee naimisiin herra *Lin* kanssa, jatkaa vaimo oman sukunimensä *Wang* käyttämistä. Englanniksi hän voi kuitenkin olla *Mrs. Li*, ja on myös tavallista, että miehen ystävät ja sukulaiset puhuvat hänestä ”*Lin* rouvana” eikä ”rouva *Wangina*”.

Sukunimiä oli alunperin kahdenlaisia (joskin sukunimet olivat vain yläluokan käytössä). Isältä periytyvän sukunimen (*xing*) lisäksi käytettiin klaaninimeä (*shi*). Avioituminen saman sukunimen haltijoiden välillä ei ollut sallittua, kun taas samaan klaaniin kuuluvat saattoivat avioitua. Termien merkitys muuttui aikojen kuluessa siten, että *shi* tarkoittaa nykyään lähinnä tyttönimeä: *Li Wang shi* tarkoittaa herra *Lin* kanssa naimisissa olevaa naista, omaa sukua *Wang*.

Joka kahdestoista kiinalainen on sukunimeltään *Li*, ja kolmen yleisimmän sukunimen haltijat muodostavat viidenneksen koko väestöstä. Tavallisimmista yksitavuisista sukunimistä on kullakin vähintään 10 miljoonaa haltijaa. Koska sukunimien määrä on pieni verrattuna väestöön, tulevaisuudessa saattavat yleistyä isän ja äidin sukunimestä muodostetut kaksoinimet, esimerkiksi *Li-Wang*.

Yksilönnimet ~ kutsumanimet (*ming*)

Kiinassa ei ole olemassa etunimikalenteria, vaan nimenanto on vapaata. Nimeksi pyritään valitsemaan merkitykseltään positiivinen kirjoitusmerkki tai merkkiyhdistelmä. Tyttöjen niminä on usein romanttisia kauneuteen liittyviä sanoja, kuten kukkien nimiä, kun taas poikien nimet henkivät urheutta tai sotaaisuutta. Tavanomaisia tavuja tyttöjen nimissä ovat *Hua, Li, Lian, Mei, Qin, Shu, Xia* ja *Yue* ja poikien nimissä *An, Da, De, Qiang, Wen, Wu* ja *Xiong*. Yleistä on myös, että nimi viittaa lapsen syntymän vuodenaikaan. Ilman kiinan kielen taitoa henkilön sukupuolta on hyvin vaikea arvata nimen perusteella, eikä päättely aina onnistu, vaikka nimen merkityksenkin tietäisi.

Perinteisesti kutsumanimet koostuivat aiemmin kahdesta kirjoitusmerkistä, joista toinen (joko ensimmäinen tai jälkimmäinen) oli sukupolvinimi ja toinen varsinainen oma nimi. Sukupolvinimi oli sama kaikilla samaan sukupolveen kuuluvilla (varsinkin miespuolisilla) sisaruksilla ja serkuksilla. Sukupolvinimet noudattivat esimerkiksi jonkin runon kirjoitusmerkkijärjestystä,

jolloin oli helposti laskettavissa, monenteenko sukupolveen kukin kuului.

Kiinan kansantasavallassa muotiin tulivat isänmaalliset tai poliittissisältöiset kutsumanimet, kuten *Kangmei* 'vastustakaamme Amerikkaa', *Guoqing* 'kansallispäivä' tai *Weidong* 'puolustakaamme Mao Zedongin aatetta'. Tämänkaltaisia nimiä annettiin erityisen runsaasti 1960- ja 70-luvuilla ns. kulttuurivallankumouksen aikana.

Perinteiden muuttuminen on tehnyt yksitavuisista kutsumanimistä aiempaa yleisempiä, mikä entisestään lisää samannimisten ihmisten määrää Kiinassa. Onkin mahdollista, että tulevaisuudessa vanhempia kehoitetaan antamaan lapsilleen kaksi-, jopa kolmitavuisia kutsumanimiä. Niinpä herra *Lin* ja rouva *Wangin* joskus tulevaisuudessa syntyvästä pojasta, joka tänä päivänä saisi nimekseen yksinkertaisesti *Li Ying*, saattaisi tulla vaikka *Li-Wang Shiyiing*.

Kutsumanimen vaihtaminen ei ole kovin tavatonta Kiinassa. Perinteisesti lapset ottivat varsinaisen nimensä käyttöön vasta aikuistuuksaan ja käyttivät sitä ennen esim. "koulunimeä". Varsinkin oppineilla ja myöhemmin vallankumouksellisilla oli tapana ottaa taiteilijanimien tapaan erilaisia lisänimiä, joista jokin saattoi vaikiintua käyttöön syrjäyttäen alkuperäisen nimen. Esikuvana pidettiin V. I. Leniniä, jonka sukunimi oli vuoteen 1901 Uljanov. Tähän tapaan on edelleen mahdollista ottaa uusi nimi.

Vähemmistönimet

Kiinassa asuu kymmeniä kansallisuuksia, joiden äidin-kieli ei ole kiina. Esimerkiksi uiguureilla, tiibetiläisillä ja mongoleilla on omankielisensä nimet. Virallisissa kiinankielisissä asiakirjoissa nimi annetaan kiinannetussa muodossa. Kun nimi sitten kirjoitetaan esimerkiksi englanniksi johonkin asiakirjaan, sattuu usein, että käännöksessä ei käytetä alkuperäistä nimeä vaan sen kiinannettua muotoa.

Niinpä yksi vuoden 1989 demokratialiikkeen johtohahmoista, uiguuri *Ürkesh Daolet*, tuli tunnetuksi kiinalistetulla nimellä *Wu'erkaixi* (tai *Wu'er Kaixi*). Samoin paikannimet *Ürümqi* ja *Hohhot* esiintyvät valitettavan usein kiinannetuissa muodoissa *Wulumuqi* ja *Huhehaote*.

Oikeinkirjoitus

Varsinaiseksi ”kiinan kieleksi” kutsutaan Kiinan valtaväestön, *han*-kiinalaisten puhumaa kieltä. *Han*-kiina jakautuu alueellisiin kieliin eli regionalekteihin, joita kutsutaan joskus myös päämurteiksi. Vaikka ne pohjautuvat samoihin kielen kantamuotoihin, ne poikkeavat nykyään hyvin paljon toisistaan. Kiinan virallisena kielenä käytetään pohjoisen Kiinan alueellista kieltä, mandariinikiinaa (tai pikemminkin sen standardimuotoa). Mandariinikiina jakautuu neljään murrealueeseen, joista pohjoinen murre on pohjana varsinaiselle standardikielelle. Mandariinia eri murteineen puhuu äidinkielenään yli 70 % kiinalaisista (yli 900 miljoonaa ihmistä).

Muista alueellisista kielistä ovat suurimmat *wu* (Shanghain seudun murteet), *yue* (Kantonin seudun murteet), *xiang* (hunanilaiset murteet), *min* ja *hakka*, joita puhutaan Etelä- ja Kaakkois-Kiinassa. Kiinan päämurteet eivät ole kehittyneet erillisiksi kieliksi, sillä niitä on yhdistänyt toisiinsa yhtenäinen merkkikirjoitusjärjestelmä.

Kiinaa kirjoitetaan kirjoitusmerkein, ja nimet latinaistettaessa välittyy vain kirjoitusmerkkien ääntyminen, ei merkitys. Kiinassa on paljon samoin ääntyviä, merkitykseltään ja kiinan kielen kirjoitusasultaan poikkeavia kirjoitusmerkkejä, joita esiintyy myös nimissä. Niinpä samalta kuulostavat nimet eivät olekaan sama nimi: kirjoitusmerkit saattavat olla erilaiset samankaltaisesta ääntymisestä huolimatta.

Lisäongelman aiheuttaa, että jokainen tavu kiinan kielessä voi ääntyä eri sävelkoroissa. Sävelkorko on merkityksen kannalta yhtä olennainen, kuin muukin ääntyminen. Kiinan yleiskielessä, mandariinikiinassa, sävelkorkoja on neljä: tasainen, nouseva, laskeva-nouseva ja laskeva intonaatio. Latinaistettaessa sävelkorot voidaan merkitä näkyviin tavujen päävokaalin päälle laitettavilla aksenttimerkeillä (*ā, á, ǎ, à*), mutta painoteknisten ongelmien takia niitä ei useinkaan käytetä muissa kuin tieteilisissä teksteissä. Moni sukunimi on latinaistetulta asultaan muutoin samanlainen, mutta eroaa sävelkoroltaan (ja kirjoitetaan kiinaksi eri kirjoitusmerkillä): yleisimpien sukunimien *Lǐ* ja *Wáng* rinnalla on olemassa sukunimet *Lì* ja *Lì* sekä *Wāng*.

Kiinan kansantasavallassa kiinalaiset (eli ei-vähemmistökieliset) henkilön- ja paikannimet latinaistetaan paikallisista regionalekteista riippumatta aina mandariinikiinan mukaisessa asussa. Nykyään käytetään pinyin-äännekirjoitusta, joka on saavuttanut kansainvälisesti tunnustetun aseman kiinan kielen latinalaistamisen standardina.

Koska harva kiinalainen osaa kirjoittaa pinyinä sen paremmin kuin tavallinen suomalainen kyrillisiä aakkosia, tehdään pinyinin käytössä paljon virheitä. Kiinaa osaamattomat ulkomaalaiset eivät myöskään voi olla perillä pinyinin oikeinkirjoitussäännöistä. Yleisin virhe on, että kaikki tavut kirjoitetaan erikseen. Kirjoitusmerkeillä kirjoitettaessa ei osoiteta sananvälejä, mutta pinyinillä kirjoitettaessa samaan sanaan kuuluvat tavut kirjoitetaan yhteen. Sama pätee nimiinkin, eli kaksiosaiset kutsumanimet kirjoitetaan yhteen: ei *Mei Lan Feng* vaan *Mei Lanfeng*. Vokaalilla alkavat tavut erotetaan yhteen kirjoitettaessa heittomerkillä: Kiinan suosituimpiin turistikohteisiin kuuluva vanha pääkaupunki on *Xi'an* (äännetään [sii-an]) eikä *Xian* (äännetään [sien]). On myös huomattava, että pinyinissä ovat käytössä sekä *u* että *ü*. Sukunimen *Lü* (ääntyy [lyy]) näkee varsin usein kirjoitettuna väärin *Lu* (ääntyy [luu]). Kiinalaisten nimien latinaistamisessa kannattaakin turvautua asiantuntija-apuun.

Taiwanilla ei käytetä pinyinä eikä muutakaan standardisoitua latinisointijärjestelmää. Useimmiten latinistamisen pohjana on vanha Wade-Giles-järjestelmä, jota ei kuitenkaan sovelleta johdonmukaisesti, tai englanti. Wade-Gilesin mukaan sukunimi *Zhang* on "Chang" ja *Chang* on "Ch'ang", mutta molemmat kirjoitetaan taiwanilaisittain yleensä "Chang". Samoin sekä *Jin* ("Chin") että *Qin* ("Ch'in") kirjoitetaan yleensä "Chin". Sukunimi *Li* (sama kirjoitusasu Wade-Giles-järjestelmälläkin) kirjoitetaan Taiwanilla yleensä englantilaisittain *Lee*. Jotkut taiwanilaiset latinaistavat nimensä mandariinimuodon sijasta paikallisen ääntämyksen pohjalta.

Hongkongissa nimet latinaistetaan yleisimmin kantonin tai muun paikallisen murteen mukaisen äänneasun perusteella. Kantoniksi sukunimien *Wang*, *Chen* ja *Yang* ääntämys ei poikkea paljon mandariinista, joten ne latinistetaan yleensä kuten mandariinissa. Sen sijaan monet muut nimet ääntyvät hyvin eri tavalla. Kantonin lati-

naistamista ei ole standardoitu, joten nimi *Zhang* saate-
taan kantonin ääntämyksen perusteella latinaistaa esi-
merkiksi ”Cheung”. Vastaavasti *Zhao* voidaan latinais-
taa esimerkiksi ”Chiu”, *Wu* ”Ng”, *Liu* ”Lau”, *Huang*
”Wong” ja *Zhou* ”Chow”. Yhteen kirjoittamisen sijaan
Hongkongissa ja Taiwanilla käytetään tavuviivaa: *Ng*
Siu-ming.

Ääntäminen

Pinyinin mukaan latinaistettujen nimien ääntäminen on
suhteellisen helppo oppia. Vaikeuksia voivat tuottaa mo-
net erilaiset *s-* ja *ts-*äänteet. Perussääntö on, että alkukon-
sonantit ääntyvät lähes kuin englannissa ja loppuvokaalit
sekä vokaaliyhtymät lähes kuin suomessa. Alkukonso-
nanteista varottavia ovat *c-*, *x-* ja *q-*. Vokaalien ymmärtä-
misongelmien välttämiseksi on tärkeintä huomata *i:n* ja
u:n erilainen ääntyminen.

Alkukonsonantit

- ◇ *f-, m-, n-, l-* ääntyvät kuten suomessa
- ◇ *b-, d-, g-* ääntyvät suunnilleen kuin suomen *p, t* ja *k*
(mutta hieman pehmeämmin)
- ◇ *p-, t-, k-* ääntyvät voimakkaasti aspiroituneina (ku-
ten englannin *p, t* ja *k*)

- ◇ *h-* on aspiroitunut *h*-äänne (kuten saksan *ach*-äänne)
- ◇ *y-* on puolivokaali, joka ääntyy [j] (*y-* korvaa *i-* kirjaimen tavun alussa; esim. tavu *-iong* kirjoitetaan yksinään *yong*)
- ◇ *w-* on puolivokaali, joka ääntyy kuten englannin *w*
- ◇ *s-* voidaan ääntää kuten tavallinen [s], mutta pitäisi ääntää etuhampaiden takana kuten helsinkiläinen ”puberteetti-*s*”
- ◇ *z-* (= *d + s*) ääntyy suunnilleen [ts]
- ◇ *c-* (= *t + s*) on voimakkaasti aspiroitunut *ts*
- ◇ *sh-* voidaan ääntää kuten tavallinen suhu-*s* [š], mutta oikeastaan pitäisi ääntää kielen kärki mutkalla taaksepäin
- ◇ *zh-* (= *d + sh*) ääntyy suunnilleen [tš]
- ◇ *ch-* (= *t + sh*) on voimakkaasti aspiroitunut *tš* (suunnilleen kuten englannin *ch* sanassa *Charles*)
- ◇ *r-* on soinnillinen suhu-*s*, joka ääntyy kielen kärki mutkalla taaksepäin (suunnilleen kuten ranskan *j* sanassa *Jean* tai amerikkalainen *r*); tavun lopussa *-r* ääntyy kuten amerikkalainen *r*
- ◇ *x-* on liudentunut (ääntyy kielen selkä kitalehdessä) soinniton *s* (ääntäminen [s] ei aiheuta merkitysongelmia)
- ◇ *j-* (= *d + x*) on liudentunut *ts* (kuten englannin *j* sanassa *Jill* mutta soinniton)
- ◇ *q-* (= *t + x*) on liudentunut, voimakkaasti aspiroitunut *ts*

Vokaalit

- ◇ *a* ääntyy [a] paitsi tavuissa *-ian* (*yan*), *yuan*, *xuan*, *juan* ja *quan* (eli kun sitä edeltää [i], [j] tai [y]), joissa se ääntyy äämäisenä (tavuissa *-ian* ja *yan* *e:n* ja *ä:n* väliltä)
- ◇ *e* ääntyy [e], paitsi tavuissa *-e*, *-en*, *wen*, *-eng*, *weng* ja *er*, joissa se on öömäinen äänne, joka syntyy suussa taaempana kuin *ö* (tavuissa *-eng*, *weng* ja *er* *ö:n* ja *a:n* väliltä)
- ◇ *o* ääntyy [o], paitsi tavuissa *-ong* ja *-iong* (*yong*), joissa se ääntyy [u]: *yong* ääntyy siis [jung]
- ◇ *u* ääntyy [u] paitsi kun sitä edeltää *y-*, *x-*, *j-* tai *q-* (kuten esimerkiksi tavuissa *yu*, *xue*, *jun*, *quan*), jolloin se ääntyy [y]
- ◇ *ü* ääntyy [y]
- ◇ *i* ääntyy [i] paitsi tavuissa *si*, *zi* ja *ci*, joissa se ääntyy yymäisenä ja soinnillisena siten että suun asento ei muutu sitä edeltävästä *s*-äänteestä (suunnilleen kuin ruotsin *u* sanassa *nu*), ja tavuissa *shi*, *zhi*, *chi* ja *ri*, joissa se ääntyy öömäisenä siten että suun asento ei muutu sitä edeltävästä suhu-*s*-äänteestä (suunnilleen kuten englannin *ir* sanassa *sir*).

Antti Leppänen

Kulttuuriantropologian tutkija

Helsingin yliopisto

KOREALAISET NIMET

Yleisin kirjoitustapa latinalaisin kirjaimin sukunimi etunimi		McCune-Reischauer- ääntäminen järjestelmän mukaan	
<i>Kim</i>	<i>Jong Il</i>	<i>Kim Chong-il</i>	[kim dsong-il]
<i>Roh</i>	<i>Tae-woo</i>	<i>No T'ae-u</i>	[no the-u]
<i>Lee</i>	<i>Hoi-Chang</i>	<i>Yi Hoe-ch'ang</i>	[ii hwe-tshang]
<i>Park</i>	<i>Soo Keun</i>	<i>Pak Su-gŭn</i>	[pak su-gyn]

Korealaisissa nimissä on useimmiten kolme tavua. Sukunimi on lähes poikkeuksetta yksitavuinen, ja meidän etunimeämme vastaava yksilönnimi yleensä kaksitavuinen. Koreankielisissä yhteyksissä sukunimi kirjoitetaan aina ennen yksilönnimeä, mutta nimenhaltija saattaa käyttää ulkomaisissa ja muunkielisissä yhteyksissä myös päinvastaista järjestystä. Etelä-Koreassa nimet voidaan kirjoittaa sekä kiinalaisilla kirjoitusmerkeillä että nimien äänneasun mukaisilla korealaisilla hangul-aakkosilla. Hangul-kirjoitus on arkipäiväisessä käytössä, kiinalaiset kirjoitusmerkit lähinnä virallisissa yhteyksissä. Pohjois-Koreassa on käytössä yksinomaan korealainen kirjaimisto. Korealaiset nimet muis-

tuttavat hyvin paljon kiinalaisia nimiä, sillä nimenanto-käytäntö on lainautunut Kiinasta Koreaan ajanlaskun ensimmäisen vuosituhannen aikana.

Korealaisia nimiä kirjoitetaan roomalaisilla aakkosilla monella eri tavalla. Mitään yksiselitteistä ohjeistoa ei ole annettavissa, joten tilanne on monimutkainen kirjoitettaessa korealaisia nimiä muunkielisessä tekstissä. Etelä-Koreassa (Korean tasavallassa) nimien virallisessa latinaistamisessa ei käytetä yhdenmukaista säännöstöä, vaan esimerkiksi passeihin kirjoitettava muoto on henkilön oman ilmoituksen mukainen, kuitenkin niin että sukunimi on ensiksi ja yksilönimen yksi tai kaksi tavua sen jälkeen erikseen kirjoitettuna, esim. *Shin Chang Won*. Nimenhaltija käyttää kuitenkin usein passista eroavaa muotoa ja voi yhdistää yksilönimensä tavut yhdysmerkillä (*Chang-Won*, *Chang-won*) tai kirjoittaa ne kokonaan yhteen (*Changwon*). Nimet, jotka koreaksi ovat samoja, ovat usein latinaistetussa muodossa erilaisia, kuten esimerkiksi sukunimi *Lee* = *Yi*, *Rhee* ja *Ri* tai sukunimi *Jung* = *Jeong*, *Chung*, *Joung* ja *Cheong*. Sama vaihtelu koskee etunimiä. Transkription säännöttömyyden vuoksi on myös mahdollista, että saman perheen jäsenet käyttävät sukunimestään eri muotoa.

Pohjois-Koreassa (Korean demokraattisessa kansantasavallassa) nimien translitterointi on yhtenäistä, ja se tehdään tietyn säännösten mukaisesti. Se eroaa jonkin verran sekä eteläkorealaisesta käytännöstä että akateemisesta kirjallisuudessa yleisestä transkriptiosta.

Korealaisella nimellä voi siis olla seuraavat kirjoitusasut: hangul-aakkoset, kiinalaiset kirjoitusmerkit, henkilön itsensä käyttämä latinaistettu muoto ja jonkin akateemisen latinaistamisjärjestelmän mukainen muoto. Lisäksi muunmaalaisten kanssa paljon tekemisissä oleva eteläkorealainen saattaa käyttää kansainvälisissä yhteyksissä englanninkielistä yksilönimeä (*James Kim*, *Richard Lee*).

Sukunimet

Noin 70 miljoonalla korealaisella on ainoastaan noin 250 sukunimeä, ja niistä kolme yleisintä *Kim*, *Lee* ~ *Yi* ~ *Rhee* ja *Park* ~ *Pak* kattaa lähes puolet väestöstä. Sukunimi periytyy isänpuoleisesti, eli lapset saavat isänsä sukunimen. Nainen säilyttää oman sukunimensä mennessään naimisiin. Alla on lueteltu yleisimpiä korealaisia sukunimiä. Ensimmäisenä on yleisin latinaistettu muoto, jonka jälkeen on samasta nimestä esiintyviä muita kirjoitustapoja. Sen jälkeen on akateemisessa kirjallisuudessa yleisin ns. McCune-Reischauer-järjestelmän mukainen muoto, jota myös on käytetty vuoteen 2000 asti Etelä-Koreassa monissa virallisissa yhteyksissä. Pohjois-Korean latinaistaminen eroaa muista joiltain osin, ja se heijastaa myös Etelä-Koreasta jonkin verran poikkeavaa korean kielen oikeinkirjoitusta (taulukko s. 81).

Korean noin 250 sukunimestä jotkut äännetään keskenään samoin, mutta niiden kiinalainen kirjoitusmerkki on erilainen. Nämä ovat periaatteessa eri sukunimiä. On esimerkiksi neljä sellaista sukunimenä käytettävää kiinalaista merkkiä, jotka ääntyvät [kang]. Kukin sukunimi jakautuu sukulinjan alkupaikaksi mielletyn paikkakunnan mukaisesti sukulinjoihin tai klaaneihin, esim. *Chonjun Yi*, *Andongin Kim* tai *Miryangin Pak*. Näiden jäsenet mielletään keskenään muodollisesti sukulaisiksi, eivätkä samaan sukulinjaan kuuluvat saa Etelä-Koreassa solmia avioliittoa.

Yleisin kirjoitustapa (Etelä-Korea)	Muita kirjoitustapoja	McCune- Reischauer	Pohjois- Korea	Ääntäminen suomalai- sittain
Kim	Gim	Kim	Kim	[kim]
Lee	Yi, Rhee, Rhi, Ri, Lie	Yi	Ri	[ii]
Park	Pak, Bak	Pak	Pak	[pak]
Choi	Choy, Choe, Chey, Chwe	Ch'oe	Choe	[tshwe]
Jung	Jeong, Chung, Joung, Chong, Cheong	Chöng	Jong	[dsong]
Kang	Kang	Kang	Kang	[kang]
Cho	Jo	Cho	Jo	[dso]
Yoon	Yun	Yun	Yun	[jun]
Jang	Chang, Jahng	Chang	Jang	[dsang]
Lim	Im, Yim, Rim	Im	Rim	[im]
Han	Hahn, Hann			[han]
Shin	Sin, Shinn	Shin, Sin	Sin	[shin]
Seo	Suh	Sö	So	[so]
Kwon	Kweon, Gweon	Kwön	Kwon	[kwon]
Son	Sohn	Son	Son	[son]
Yoo	Yu, You, Lew, Ryu	Yu	Ryu	[juu]
Hong		Hong	Hong	[hong]
Roh	Noh, Rho, Lho, No	No	No	[no]

Sukunimen ja yksilönimen erottaminen

Suku- ja yksilönimen yksiselitteinen erottaminen korealaisista nimistä esim. aakkostusta varten voi olla hankalaa, jos yksilönimen tavut on kirjoitettu erikseen. Voi joutua päättämään asiayhteydestä, onko sukunimi kirjoitettu ensimmäiseksi vai viimeiseksi. Jos nimessä on *Kim*-tavu, se on vuorenvarmasti sukunimi, mutta kaikki muut sukuniminä olevat tavut voivat esiintyä myös yksilönimissä. On esimerkiksi mahdollista, että nimessä *Shin Hyun Ju* sukunimi on joko *Shin* tai *Ju*. Yleisyyden perusteella todennäköisin sukunimi olisi *Shin*. Toisaalta nimestä *Choong Soon Kim* voi päätellä varmasti, että *Kim* on sukunimi.

Yksilönimet

Korealaisissa yksilönimissä on useimmiten kaksi tavua mutta joskus vain yksi. Ne vastaavat suomalaisia etunimiä, mutta ne kirjoitetaan kaikissa koreankielisissä ja useimmissa muunkielisissä yhteyksissä sukunimen jälkeen. Nimet annetaan yleensä kiinalaisten kirjoitusmerkien mukaan, niin että henkilön nimi rekisteröidään sekä kiinalaisilla merkeillä että hangul-aakkosilla. Päivittäisessä elämässä käytetään yleensä vain jälkimmäisiä. Nykyään annetaan myös yhä enemmän ns. aitokorealaisia nimiä, jotka eivät koostu kiinalaisista merkeistä. Joissain suvuissa annetaan samaan sukupolveen kuuluville yksilönimen toiseksi tavuksi sama merkki. Esim. Hyundai-yhtymän perustajan *Chung Ju-youngin* poikien nimessä

on *Mong*-tavu, ja Etelä-Korean presidentin *Kim Dae-jungin* poikien nimessä *Hong*-tavu.

Puhuttelu

Koreassa yksilönnimiä käytetään puhuteltaessa harvoin; lähinnä samanikäisten hyvien ystävien kesken, selvästi vanhempi henkilö nuoremmastaan, vanhempi lapsistaan tai vanhempi sisarus nuoremmistaan. Esim. vanhempia sisaruksia puhutellaan ”isoksisiskoksi” tai ”isoksiveljeksi”. Yleinen puhuttelu- ja viittaustapa on liittää sukunimeen esim. titteli tai arvonimi. Sosiaalisesti läheisten henkilöiden kesken voidaan myös puhutella ’jonkun äidiksi’ tai ’jonkun isäksi’, esim. *Eui-minin äiti* tai *Se-min isä*. Myös englantia käyttäessään korealaiset tapaavat välttää etunimiä.

Miesten ja naisten nimet

Miesten ja naisten yksilönnimet ovat yleensä erotettavissa toisistaan kummissakin tavallisesti esiintyvien tavujen perusteella, mutta varmaa se ei aina ole. Naisen nimessä on usein seuraavia tavuja: *Sook ~ Suk*, *Hye ~ Hae*, *Hee ~ Hi*, *Ja ~ Cha*, *Ah ~ A*, *Kyoung ~ Kyeong* ja *Mee ~ Mi*. Miehen nimessä on usein seuraavia tavuja: *Ho*, *Chul ~ Chol*, *Hoon ~ Hun*, *Kyu ~ Gyu*. Korealaisten yksilönnimien kaksi tavua eivät ole eri nimiä, vaikka nimenhaltija

kirjoittaisikin ne erikseen (esim. *Dae Jung* tai *Jong Il*), joten niitä tulee aina käsitellä yhtenä yksilönnimenä tai etunimenä.

Alla on lueteltu naisten ja miesten nimiä Etelä-Koreassa yleisesti esiintyvissä muodoissa. Keskisarakkeessa on McCune-Reischauerin järjestelmän mukainen, akateemisessa kirjallisuudessa yleisimmin esiintyvä latinaistamistapa, jossa käytetään paitsi yhdysmerkillisiä myös yhdysmerkittämiä kirjoitusasuja (*Hyön-ju* tai *Hyönju*). Viimeisenä on suomalaisittain kirjoitettu ääntämisohje.

NAISTEN NIMIÄ

	McCune-Reischauer	ääntäminen
Hyeon Ju ~ Hyun-joo	Hyön-ju	[hjon-dsu]
Eun-Yeong ~ Eun Yung	Ŭn-yŏng	[yn-jong]
Kyeong-min ~ Kyung-Min	Kyŏng-min	[kjong-min]
Sang-mi ~ Sangmee	Sang-mi	[sang-mi]
Mee-Hee ~ Mi-hee	Mi-hŭi	[mi-hi]
Jeong-ah ~ Jung-A	Chŏng-a	[dsong-a]
Hye Sook ~ Hye-sook	Hye-suk	[hje-suk]

MIESTEN NIMIÄ

	McCune-Reischauer	ääntäminen
Soon-Cheol ~ Soon Chul	Sun-ch'ŏl	[sun-tshol]
Nam Seung ~ Nam-seung	Nam-sŭng	[nam-syng]
Seok-hwan	Sŏk-hwan	[sok-hwan]
Sang Kyu ~ Sang-Gyu	Sang-gyu	[sang-gju]
Myung-Hoon	Myŏng-hun	[mjong-hun]
(~ Myoung ~ Myeong)		
Young-Soo ~ Yeong-su	Yŏng-su	[jong-su]
Chang-ho ~ Chang-Ho	Ch'ang-ho	[tshang-ho]

Yhdysmerkki vai ei? Iso alkukirjain vai ei?

Koska Etelä-Koreassa ei ole kattavassa käytössä olevaa nimien translitterointijärjestelmää, joudutaan muussa kuin akateemisessa käytössä turvautumaan henkilön itsensä antamaan kirjoitusasuun tai kirjallisessa lähteessä olevaan nimen muotoon. Myös sukunimen ja yksilönnimen kirjoitusjärjestyksen suhteen on syytä ottaa huomioon sekä käyttöyhteys että henkilön oma käytäntö, mikäli suomalainen asiayhteys sen sallii. Korealaisissa yhteyksissä on luontevinta käyttää korealaista kirjoitusjärjestystä, kuten sanomalehdistössä ja muissa viestimissä tehdään. Niidenkin välillä on eroja siinä, kirjoitetaanko yksilönnimen tavut yhdysviivan kanssa vai erilleen. Etelä-Koreassa englanniksi ilmestyvät viestimet kirjoittavat nimet yleisimmin muotoon *Kim Dae-jung*, jotkut kuitenkin *Kim Dae-Jung*. Yhdysvaltalaisen lehtien yleisimpänä käytäntönä on *Kim Dae Jung*. Kaikille niille on yhteistä se, että nimen oikeinkirjoitusmuoto on henkilön itsensä käyttämä.

Pohjois-Korean käytännön mukaan yksilönnimen tavut kirjoitetaan erilleen ilman yhdysmerkkiä sukunimen jälkeen: *Kim Jong Il*, *Kim Il Sung*, *Kang Sok Ju*. Pohjois-Koreassa eteläkorealaiset nimet kirjoitetaan pohjoisen käytännön mukaisesti. Etelä-Korean viestimissä kirjoitetaan pohjoiskorealaisia nimiä vaihtelevasti, mutta yleensä Pohjois-Korean oikeinkirjoituksen mukaan käyttäen yksilönnimessä yhdysmerkkiä (*Kim Jong-il*).

Latinalaiseen kirjoitusjärjestelmään siirtäminen

Akateemisessa Korean-tutkimuksessa on yleisimmin käytössä ns. McCune-Reischauer-järjestelmä, jossa periaatteena on monien muiden transkriptiotapojen mukaisesti ”konsonantit kuten englannissa, vokaalit kuten italiassa”. Vaikka se on ollut Etelä-Koreassa virallisessa käytössä vuoteen 2000 saakka mm. kirjoitettaessa paikannimiä karttoihin ja tienviittoihin, yksityisten kansalaisten nimissä sitä ei ole koskaan pyritty ottamaan käyttöön. Akateemisessa kirjallisuudessaakin on tapana käyttää kansainvälisesti tunnetuista nimistä vakiintuneita muotoja ja kirjoitusjärjestystä, kuten esim. taiteilija *Nam June Paik* ja presidentti *Syngman Rhee*. McCune-Reischauer-järjestelmällä nämä nimet kirjoitettaisiin *Paek Nam-jun* ja *Yi Sŭng-man*.

Etelä-Korean hallitus julkaisi vuonna 2000 uuden latinaistamisjärjestelmän, joka eroaa McCune-Reischauerista monilta osin. Sitä ei kuitenkaan pyritä ottamaan yleiseen käyttöön nimien kirjoittamisessa virallisuusluontoisten julkaisujen historiallisia henkilöitä lukuun ottamatta. Uudessa eteläkorealaisessa järjestelmässä esimerkiksi McCune-Reischauerin *ö* ja *ŭ* merkitään *eo* ja *eu*. Myöskin ns. aspiroitujen konsonanttien merkitsemisessä on eroja. Uusi romanisointi on kaikkein näkyvimmin esillä paikannimien kirjoitustavassa: *Busan* (aikaisemmin *Pusan*), *Gyeongju* (ennen *Kyŏngju* ~ *Kyongju*), *Incheon* (ennen *Inch'ŏn* ~ *Inchon*). Chosŏn-dynastian kuningas *Kojong* on uudella kirjoitustavalla *Joseon*-dynastian kuningas *Gojong*.

Ääntäminen

Etelä-Koreassa latinalaiset kirjaimet äännetään englannin mukaisesti, mikä heijastuu myös nimien kirjoittamiseen. Pohjois-Korean standardi noudattaa paljolti samoja periaatteita. **Siksi korealaiset nimet tulee lukea englannin kielen ääntämyksen mukaisesti**, mikä täytyy ottaa huomioon sekä konsonanttien että usein myös vokaalien kohdalla.

Seuraavassa luettelossa on eräiden kansainvälisessä ja korealaisessa julkisuudessa esiintyvien historiallisten ja nykyisten henkilöiden nimiä. Eteläkorealaisten henkilöiden omasta tavasta kirjoittaa yksilönnimensä tavut erikseen tai yhdysviivan kanssa ei ole hyvin tietoja, joten luettelo heijastaa Etelä-Koreassa olevia eri käytäntöjä, eikä henkilöiden omaa kirjoitustapaa.

Yleisin kirjoitustapa	McCune-Reischauer	Ääntäminen
Syngman Rhee	Yi Süng-man	[syngman ii]
Kim Il Sung	Kim Il-söng	[kim il-song]
Kim Jong Il	Kim Chöng-il	[kim dsong-il]
Chung Ju Yong	Chong Chu-yöng	[dsong dsu-jong]
Roh Tae-woo	No T'ae-u	[no the-u]
Chun Doo-Hwan	Chon Tu-hwan	[dson tu-hwan]
Kim Dae-jung	Kim Tae-jung	[kim te-dsung]
Hwang Jang-yop	Hwang Chang-yöp	[hwang dsang-jop]
Lee Hoi-Chang	Yi Hoe-ch'ang	[ii hwe-tshang]
Roh Moo-hyun	No Mu-hyön	[no mu-hjon]
Park Soo Keun	Pak Su-gŭn	[pak su-gyn]
Nam June Paik	Paek Nam-jun	[nam-dsun pek]

Ohjeita ja suosituksia

Kirjoitettaessa korealaisia nimiä latinalaisilla kirjaimilla joutuu tasapainoilemaan ja tekemään kompromisseja monenkirjavan käytännön, standardien puutteen ja mahdollisen yhdenmukaisuuden tarpeen välillä. Yhtä oikeaa tapaa ei ole, vaikka joissain yhteyksissä, esim. akateemisessa Korean-tutkimuksessa, käytettäisiin yhdenmukaista transkriptiota. Ainoastaan korealainen aakkoskirjoitus ja kiinalaiset kirjoitusmerkit ovat sellaisia kirjoitusmuotoja, joita voi sanoa yksiselitteisiksi ja oikeiksi. Ohje-
nuorana voi kuitenkin pitää muutamia seikkoja:

– Sukunimi kirjoitetaan ennen yksilönnimeä (esim. *Park Seong-wook, Chun Mee-yeon*), mikäli asiayhteys ei edellytä esim. suomalaista kirjoitusjärjestystä tai ei ole kyse henkilöstä, josta on tunnettu kansainvälisesti ainoastaan yksi kirjoitustapa (esim. *Syngman Rhee, Nam June Paik*).

– Yksilönnimen kahta tavua on aina käsiteltävänä yhtenä nimenä, vaikka ne olisi kirjoitettu erilleen.

– Mikäli asiayhteys ei vaadi nimenhaltijan omaa käytäntöä tai yhdenmukaisuutta lähteen kirjoitustavan kanssa, yksilönnimen kaksi tavua olisi hyvä kirjoittaa yhdysmerkin kanssa (esim. *Kyoung-Young, Ki-pyo*) tai yhteen kokonaan (*Hyunah*), mikä auttaisi suomalaissa yhteyksissä suku- ja yksilönnimen erottumista. Nimenhaltijan oman käytännön noudattaminen on suositeltavaa.

– Nimen kirjoitusasussa on hyvä noudattaa henkilön itsensä käyttämää tai kansainvälisesti vakiintunutta tapaa. Esim. eteläkorealaisten nimien ”virallisin” latinaistettu muoto näkyy passista.

Koska eteläkorealainen käytäntö on monenkirjava, tulee muistaa että korealaiset itse eivät ole suku- ja yksilönnimen kirjoitusjärjestyksen suhteen ehdottomia. Ko-

realaiset eivät yleensä odota muunmaalaisten tuntevan heidän nimikäytäntöään tarkasti. Sukunimen erottamiseen yksilönnimestä tulee kuitenkin kiinnittää huomiota.

Ilmari J. Sallinen.

Onnasta käydetään puhetta eri muodoissa kuin kirjallisesti. Kuitenkin uudeksi ulkopuoliseksi kuulijaksi on hyvä tuntea nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä.

SOMALIAISET NIMET
Sukunimenä käytetään yleensä nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä.

Kun sukunimenä käytetään nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä.

Kun sukunimenä käytetään nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä.

Kun sukunimenä käytetään nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä.

Kun sukunimenä käytetään nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä.

Kun sukunimenä käytetään nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä.

Kun sukunimenä käytetään nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä, mikä on kysytty nimenä.

Susanna Kariluoto

Tutkija, Helsingin yliopisto

Suomi-Vietnam-seura ry:n sihteeri

VIETNAMILAISET NIMET

	sukunimi	välinimi	yksilönnimi (etunimi)
nainen	<i>Le</i>	<i>Thi</i>	<i>Thu</i>
mies	<i>Nguyen</i>	<i>Van</i>	<i>Tai</i>

Muutama sana vietnamin kielestä

Vietnam kuuluu austroaasialaisten kielten ryhmään. Vietnamia kirjoitetaan länsimaisiin aakkosiin, mutta koska kieli on tooninen, äänenkorkeus täytyy osoittaa sanan päälle tai alle kirjoitettavin merkein. Näitä merkkejä on viisi: akuutti, gravis, tilde, pisteetön kysymysmerkki ja alapuolinen piste, esim. *á*, *à*, *ã*, *a'*, ja *a*. Tämän lisäksi tarvitaan vokaalimerkkejä, esim. suljettu *o*-äänne merkitään *ô*. Muita vokaalimerkkejä ovat ' *o*:n ja *u*:n päällä ja "lautanen" *a*:n päällä *ă*. *D*-äänne merkitään poikkiviivalla (*đ*). Ilman poikkiviivaa kirjoitettu *d* äännetään Pohjois-Vietnamin murteessa ku-

ten soinnillinen *s* [z] ja Etelä-Vietnamin murteessa kuten *j*. Suomessa asuvien vietnamilaisten on täytynyt jossain määrin ottaa huomioon se tosiasia, että tooni- ja vokaali-merkkien puuttuminen ja toisaalta erilainen lausumista-pa voivat aiheuttaa kiusallisia väärinkäsityksiä. Esimerkiksi nimi *Thuy*, joka kuuluisi lausua suunnilleen [Thyi] merkitsee 'jadea', mutta suomalaisittain lausuttu "Thui" merkitsee 'lemuavaa'. Tämän esityksen esimerkkienimisä ei ole käytetty tooni- eikä vokaalimerkkejä.

Sukunimi ja nimien järjestys

Vietnamilainen nimi koostuu kolmesta osasta: sukunimestä, välinimestä (tai keskinimestä) ja etunimestä. Nimet myös kirjoitetaan tässä järjestyksessä. Välinimi ilmaisee usein nimen kantajan sukupuolen: *Van* on aina poika ja *Thi* tyttö. Välinimi voi myös olla tavallaan osa etunimeä. Sukunimiä on Vietnamin vähän, vain noin 200–300, mutta näistäkin kymmenkunta tavallisinta kattaa noin 90 % väestöstä. Yleisiä sukunimiä ovat mm. *Cao*, *Duong*, *Huynh*, *Le*, *Nguyen*, *Pham*, *Phan*, *Tran*, *Vo* ja *Vu*, joista *Nguyen* on noin puolella vietnamilaisista. Nimet ovat vanhoja klaaninimiä. Henkilö, jolla on tietyn klaanin sukunimi, saattaa olla suoraan sukua keisarille, mutta nimiä on aikanaan myös lahjoitettu kunnianosoituksena. Vallan vaihtuessa ihmiset ovat usein vaihtaneet nimeään – joko vapaaehtoisesti tai pakon edessä. Joskus sukunimi on kaksiosainen. Tällöin selityksenä on yleensä se, että toinen suku on adoptoinut tiettyyn klaaniin kuuluneen henkilön tai että saman klaanin eri haaroihin kuuluneet ovat ottaneet välinimen osaksi sukunimeään erottuakseen muista, esim. *Nguyen-Dinh*. Näissä tapauk-

sisä sukunimen kaksi elementtiä kirjoitetaan aina yhdysviivan kanssa. Vietnamsissa on kymmeniä etnisiä vähemmistöjä, ja ihmisen syntyperän voi joskus erottaa sukunimestä. Esimerkiksi *Lay* ja *Pho* ovat kiinalaista alkuperää, *Ong* ja *Tra* cham-kansan nimiä, *Bui* yleinen muong-kansan ja *Lo* thai-kansan sukunimi.

Nimenanto

Koska imeväiskuolleisuus on Vietnamsissa ollut kautta aikojen suuri, synnyttämiseen ja lapsivuodeaikaan liittyä paljon uskomuksia. Synnyttämistä on pidetty vaarallisena ja likaisena tapahtumana, jossa pahat henget ovat alituisen valppaina. Lapsi nimetään perinteisesti kuukauden ikäisenä. Katsotaan, että ensimmäisestä kuukaudesta selviytään vauva todennäköisesti jää henkiin, joten on aika esitellä uusi tulokas yhteisölle. Tuttavat eivät tuppaudu katsomaan vauvaa ennen tätä yhden kuukauden juhlaa (*day thang* -juhla = 'täysi kuukausi'). Vauvan suuloisuutta ei ole tapana kehua ääneen, jotteivät pahat henget haluaisi viedä lasta. Pikemminkin lasta haukutaan rumaksi ja nimitellään inhottavilla nimillä, vaikkakin hyvin hellään sävyyn.

Lapselle annetaan isän sukunimi. Isän sukunimen perään voidaan liittää äidin sukunimi, mutta isän sukunimi on kuitenkin se, joka periytyy sukupolvelta toiselle. Nainen pitää oman sukunimensä naimisiin mennessään, koska katsotaan, ettei kukaan voi muuttaa syntyperäänsä. Välinimeä voidaan käyttää ilmaisemaan sukupuolta. Joissakin, etenkin keisarillisissa suvuissa välinimellä osoitettiin, mihin sukupolveen lapsi kuului. Välinimeä voidaan lisäksi käyttää erottamaan sukuhaaroja, kuten

edellä on mainittu, tai poikalapsen asemaa perheessä: vanhin poika saa välinimen *Manh* ja seuraavat pojat välinimet *Trong*, *Qui* ja *Gia*. Usein kuitenkin välinimeä käytetään tarkentamaan tai täydentämään etunimeä. Esimerkiksi nimessä *Le Ngoc Ha* ensimmäinen osa *Le* on sukunimi. Etunimi (yksilönnimi) *Ha* merkitsee 'virtaa' ja välinimi + etunimi -yhdistelmä *Ngoc Ha* merkitsee 'jadevirtaa'. Tytöstä käytetään tavallisimmin pelkkää kutsunimeä *Ha*. Välinimi on usein sama perheen lapsilla tai ainakin poikalapsilla.

Etunimi merkitsee aina jotakin. Sen avulla vanhemmat voivat ilmaista toiveitaan siitä, millainen lapsesta halutaan kasvavan, tai se voi olla muuten vain runollinen ja kaunis. Nimet eivät ole sukupuoleen sidottuja, mutta käytännössä kukkien nimiä annetaan vain tytöille ja rohkeutta tai komeutta ilmentäviä nimiä pojille. Poikkeuksiakin on: tytön nimi *Thu Anh* merkitsee 'sankaritarta'. Lapsille saatetaan antaa nimiä, jotka sopivat yhteen vanhempien tai muiden sisarusten nimien kanssa. Jos isä on *Hai* 'meri', pojan nimeksi sopii *Duong* 'valtameri'. Veljesten nimet voivat olla vaikkapa *Hai* 'meri', *Giang* 'joki' ja *Son* 'vuori' ja siskosten *Lan* 'orkidea', *Hong* 'ruusu' ja *Hue* 'gladiolus'. Toonien merkitsemättömyydestä saattaa seurata hankaluuksia, kun perheessä vaikuttaa olevan kaksi samannimistä lasta: *Hoa* 'kukka' ja *Hòa* 'rauha'.

Nimen merkitys Suomen vietnamilaisille

Suomessa asuvat vietnamilaiset antavat lapsilleen yleensä vietnamilaisen nimen, eikä tapa varmaankaan muutu

vähään aikaan. Nimen antavat vanhemmat, joskin nimeäminen saatetaan antaa kunniatehtäväksi vaikkapa iso-vanhemmille. Muidenkin ehdotuksia otetaan vastaan. Joka tapauksessa vietnamilaiset katsovat, että nimi on lahja lapselle ja tärkeä osa vietnamilaisen kulttuurin säilyttämistä. Suomalaisen lempinimen ehdottaminen lapselle päiväkodissa tai koulussa saattaa tuntua lapsesta hyvältä idealta, mutta vanhemmat kokevat tämän usein loukkauksena. Heillä ei ehkä ole paljon antaa lapselleen, mutta onpahan ainakin nimi.

Puhuttelusanat

Nimi on vietnamilaisille tabu. Kunnioitettujen henkilöiden nimiä ei ikinä anneta lapsille eikä nimiä suomalaiseseen tapaan ”kierrätetä” suvussa. Nimiä ei lausuta ääneen ilman sopivaa puhuttelusanaa. Tästä säännöstä poikkeuksen muodostavat vain pikkulapset, joita voi kutsua pelkällä etunimellä. Henkilön vanhempien tai isovanhempien nimien lausuminen ääneen on vakava loukkaus, johon täytyy suvun kunnian tähden vastata.

Nimien kanssa ja niiden sijaan käytetään puhuttelusanoja, jotka määräytyvät mm. henkilön iän, sukupuolen ja sosiaalisen aseman mukaan. Oheiseen taulukkoon (s.110) on koottu yleisimpiä puhuttelusanoja.

Esimerkiksi vaimo käyttää miehestään sanaa *anh* ja itsestään sanaa *em*. Mies kutsuu vaimoaan sanalla *em* ja itseään sanalla *anh*. Jos keskustelukumppani on selvästi itseä vanhempi, on parasta valita sana *ong* tai *ba*. Vaikka vanhempi herra (*ong*) tai rouva (*ba*) kutsuisi nuorta naista neidiksi eli tädiksi (*co*), tämä nuori nainen ei voi käyt-

Puhuttelusana vietnamiksi	Suomenkielinen merkitys	Käyttö
anh	isovelii	nuorempi mies/nainen (minä = em/toi) jonkin verran vanhemmalle miehelle
chi	isosisko	kuten ed., mutta vanhemmalle naiselle
toi	minä	"yleisminä"
em	pikkusisko tai -veli	nuorempi mies/nainen itses- tään jonkin verran vanhemmal- le miehelle/naiselle
tao/may	minä/sinä	vain samanikäisten, hyvien kavereiden kesken
con/chau	lapsi/ lapsenlapsi	lapsille puhuttaessa; lapset itsestään
ba/ma, cha/me	isä/äiti (monia versioita)	lasten ja vanhempien välillä
bac/chu	isän vanhempi/ nuorempi veli	kuten "isovelii" (anh), mutta kunioittavampi
co	täti (isän sisko)	puhuttaessa nuorelle naiselle, neiti
ong/ba	herra/rouva (isoisä/isoäiti)	isovanhempien ja lastenlasten välillä; herra/rouva

tää herralle tai rouvalle puhuessaan itsestään samaa sanaa, vaan hänen tulee valita alempi sana, vaikkapa *toi* tai *chau*. *Nguyen Van Tai* -nimistä miestä kutsutaan *herra Taiksi* tai *herra Nguyen Van Taiksi*, muttei koskaan ”herra Nguyeniksi”. Hänen vaimoaan, *Le Thi Thuta*, kutsutaan asiayhteydestä riippuen joko *rouva Taiksi* (= ”herra Tain vaimo”) tai *rouva Le Thi Thuksi*.

Perheen lapsia kutsutaan usein järjestysluvun mukaan. Numeroa yksi ei käytetä, sillä se on perinteisesti varattu kylän päällikölle. Perheessä, jossa on neljä lasta – tyttö *Huong*, poika *Huy*, poika *Trung* ja tyttö *Hong* – kutsuu *Hong* vanhempaa sisartaan *Huongia* ”isosisko kakkoiseksi” (*chi hai*), *Huytä* ”isoveljeksi” (*anh ba*) ja *Trungia* ”isoveljeksi” (*anh tu*). Lapset voivat kutsua nuorempiaan pelkällä etunimellä ja kuopusta lempinimellä *Ut* eli ”pikkuinen”. Tällainen numerointi on laajennettu koko sukuun: puhutaan ”täti kolmosesta”, ”setä viitosesta” jne.

Nimien käyttö Suomessa

Suomessa asuessaan Vietnamilaiset ovat kehittäneet lukuisia versioita nimiensä käytöstä. Jotkut ovat jättäneet välinimen pois ja käyttävät nimeään kuten suomalaiset. Tällöin heille on jäänyt vain yksi etunimi. Jotkut ovat säilyttäneet välinimensä, mutta kääntäneet nimien järjestyksen, esim. *Nguyen Van Tai* kirjoittaa nimensä *Van Tai Nguyen*. Tässä tapauksessa suomalaiset kutsuvat *herra Taita* nimellä *Van*, joka onkin hänen välinimensä. Kolmas usein nähty tapa on kirjoittaa nimi muodossa *Nguyen, Van Tai*, josta selvästi ilmenee, että *Nguyen* on sukunimi, mutta etunimi jää epäselväksi. Kirjoitustapa *Ngu-*

yen, Van Tai tekee selväksi sekä sukunimen että kutsumanimen, mutta suomalaiset saattavat kuitenkin kirjoittaa nimen ”Van Tai Nguyen” tai pelkästään ”Tai Nguyen”.

Lopulta on todettava, että ongelmia tulee aina ja joka tapauksessa, sillä Suomessa henkilön nimi voidaan kirjoittaa joko muodossa sukunimi + etunimi tai etunimi + sukunimi, mutta Vietnamissa vain ja ainoastaan muodossa sukunimi + etunimi. Mikäli mahdollista, henkilöltä itseltään pitäisi aina varmistaa, mikä on hänen sukunimensä ja mitä kutsumanimeä hän haluaa käytettävän.

Suomalaisten ei myöskään tarvitse pelätä loukanneensa *herra Taita*, jos sattuvat kutsumaan häntä *herra Nguyeniksi*. Vietnamilaiset ymmärtävät sen olevan Suomen tapojen mukaista ja joskus itsekkin esittelevät itsensä sukunimellä. Tärkeintä on loppujen lopuksi kunnioittava asenne toista ihmistä kohtaan – se, että **haluaa** olla kohtelias.

SANASTO

<i>aksentti</i>	äänen voimakkuuden (painon) tai korkeuden (koron) muutos tavussa
<i>aspiroitunut äänne</i>	konsonantti, jota äännettäessä ilmavirta antaa vaikutelman voimakkaasta ääntämisestä, esim. englannin k, p, t
<i>assimiloitua</i>	mukautua viereisen äänteen kanssa samanlaiseksi tai osittain lähemmäksi sitä
<i>dentaalikonsonantti</i>	äännettäessä kielen kärki koskettaa etuhampaiden takapintaa tai hammasvallia tai kieli työntyy etuhampaiden väliin
<i>diftongi</i>	kahden samaan tavuun kuuluvan vokaalin yhtymä
<i>etuvokaali</i>	vokaali, joka ääntyy suun etuosassa; suomen etuvokaalit ovat i, e, ä, y ja ö
<i>etunimi</i>	suomalaisessa nimijärjestelmässä ennen sukunimeä esiintyvä nimi (tai esiintyvät nimet), kristillisessä kasteessa saatu ristimänimi
<i>eurooppalaiset aakkoset</i>	ks. <i>latinalaiset aakkoset</i>
<i>foneettinen</i>	ääntämistä koskeva
<i>foneettinen tarkekirjoitus</i>	merkintäjärjestelmä, jolla mahdollisimman tarkoin osoitetaan kirjoitusmerkkien ääntyminen
<i>frikatiivinen</i>	hankausäännne; konsonantti, jota äännettäessä ilmavirta aiheuttaa hankaushälyä

<i>henkilönimi</i>	yleisnimitys kaikille henkilöstä käytetyille erisnimille, termi kattaa mm. <i>etunimet, sukunimet, lisänimet ja puhuttelunimet</i>
<i>isännimi</i>	joihinkin nimijärjestelmiin kuuluva nimenkantajan isän nimestä muodostettu, identifiointia tarkentava nimi, vrt. <i>patronyymi</i>
<i>katko</i>	pieni tauko, joka syntyy ilmapirran katkeamisesta kurkunpäässä, suomessa esim. ilmauksessa <i>anna' 'olla!</i>
<i>konsonantti</i>	suomen konsonantit ovat d, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v ja ng-äänne
<i>korko</i>	musikaalinen aksentti, sävelkulku esim. kiinan kielessä
<i>kutsumanimi</i>	puhuttelunimi
<i>kyrilliset kirjaimet</i>	kirjaimisto, jolla kirjoitetaan venäjää ja useita muita slaavilaisia kieliä
<i>lainanimi, lainasana</i>	toisesta kulttuurista tai kielestä omaksuttu nimi tai sana
<i>latina(lai)set aakkoset</i>	länsimaissa käytetyt roomalaiseen aakkosiin perustuvat aakkoset, ns. eurooppalaiset aakkoset
<i>latinaistaa, latinalaistaa</i>	muuntaa jokin muu kirjoitusjärjestelmä latinaisille aakkosille
<i>liudentunut äänne</i>	konsonanttia äännettäessä kieli on j-mäisessä asennossa
<i>nimenkantaja</i>	henkilö, jolla on nimi
<i>paino</i>	äänen voimakkuuden nousuun perustuva tietyn puheen osan

	korostuminen, vrt. <i>korko</i>
<i>patronyymi</i>	henkilönimi, joka perustuu nimenkantajan isän tai esi-isän nimeen
<i>puhuttelunimi</i>	nimi, jolla nimenkantajaa tavallisesti puhutellaan; se voi olla etunimi, sukunimi tai virallisesta nimestä poikkeava liikanimi
<i>puolivokaali</i>	puolivokaaleja ovat [j] ja [w]
<i>romaanistaa, miel. latinaistaa</i>	
<i>roomalaiset aakkoset, ks. latinalaiset aakkoset</i>	
<i>soinnillinen</i>	äännettäessä äänihuulet värähtelevät; soinnillisia ovat esim. suomen vokaalit sekä d, l, n, m, r ja v, englannin z (sanassa <i>prize</i>) ja saksan s (sanoissa <i>leise</i> ja <i>Seele</i>)
<i>soinniton</i>	äännettäessä äänihuulet eivät värähtele, suomen soinnittomia konsonantteja ovat k, p ja t
<i>suhuääne, suhu-s ja -z</i>	äännettäessä kieli muodostaa kourun niin, että ääne suhisee; suhu-s merkitään š, mistä johtuu nimitys "hattu-s"
<i>sukunimi</i>	periytyvä lisänimi
<i>takavokaali</i>	vokaali, joka ääntyy suun takaosassa; suomen takavokaalit ovat a, o ja u
<i>tarke</i>	merkki, joka lisätään kirjaimeen osoittamaan ääntämistapaa
<i>tavukirjoitus</i>	jokainen kirjoitusmerkki vastaa tavua

<i>toonikieli, tooninen kieli</i>	sanojen merkitys riippuu sävelkultasta, musikaalisesta aksentista, ks. <i>korko</i>
<i>transkriptio</i>	ääntämisen mukaan kirjoitettu teksti
<i>translitteraatio</i>	merkki merkiltä kirjoitusjärjestelmästä toiseen siirretty teksti
<i>vokaali</i>	äännettäessä ilmavirta kulkee esteettä suuväylän kautta; suomen vokaalit ovat a, e, i, o, u, y, ä ja ö
<i>vokaaliharmonia</i>	ilmiö, jonka mukaan sanassa esiintyy vain joko etu- tai takavokaaleja
<i>välinimi</i>	useaosaisessa henkilönimessä keskellä oleva nimi, joka ei kuulu etunimeen
<i>yksilönnimi</i>	länsimaisessa nimijärjestelmässä etunimi; jos virallisia etunimiä ei käytetä, yksilönnimeksi voi käsittää myös lempinimen
<i>äännekirjoitus</i>	jokainen kirjain tai kirjainyhdistelmä vastaa äännettä

Merkkien selitykset

~	kaari kahden nimen välissä osoittaa, että nimimuodot ovat vaihtoehtoiset
'sana'	puolilainausmerkkien välissä on sanan merkitys tai nimen merkityssisältö
< tai >	nuolenkärki osoittaa, että nimi tai äänne on kehittynyt toisesta
[ ]	hakasulkujen välissä on nimen ääntämisohje

Tämä kirja on kaivattu apuneuvo kaikille niille,
jotka ovat tekemisissä muualta kuin
länsimaista Suomeen tulleiden

ulkomaalaisten kanssa: poliisille, passi- ja
rajaviranomaisille, opetus- ja koulutushenkilöstölle,
terveys- ja sosiaalialan työntekijöille, toimittajille
ja muille julkisen sanan edustajille sekä kelle
tahansa kansalaiselle, jonka lähipiirissä on ihminen
vieraasta kulttuurista. Suomessa asuu nykyään
kymmenien eri kansallisuuksien edustajia. Heillä
kaikilla on omien perinteidensä mukaiset nimet,
jotka poikkeavat usein paljonkin länsimaisesta
nimijärjestelmästä. Suomalaisten pitäisi osata
erilaisissa asioimisyhteyksissä kirjoittaa ja lausua
näiden henkilöiden nimet sekä mm. ratkaista, mikä
vieraan nimen osa vastaa suomalaisten etunimeä,
mikä sukunimeä. Miten vieraita nimijärjestelmiä
sovelletaan suomalaiseen malliin? Tuohon
kysymykseen antaa tämä kirja vastauksia.